

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

EMNİYET MENSUPLARINA GÖRE FUTBOL SEYİRCİSİNİ
SALDIRGANLIK VE ŞİDDETE YÖNLENDİREN FUTBOL
ETKENLERİNİN ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan DEMİREL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZMADEN

Balıkesir-2013

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

EMNİYET MENSUPLARINA GÖRE FUTBOL SEYİRCİSİNİ
SALDIRGANLIK VE ŞİDDETE YÖNLENDİREN FUTBOL
ETKENLERİNİN ARAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gökhan DEMİREL

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZMADEN

Balıkesir-2013

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAY

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan
"Emniyet Mensuplarına Göre Futbol Seyircisini Saldırganlık ve Şiddete Yönlendiren Futbol Etkenlerinin
Araştırılması"

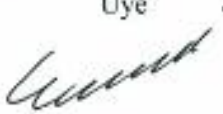
Başlıklı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 12 /06 / 2013

TEZ SINAV JÜRİSİ

Yrd. Doç. Dr. Murat ÖZMADEN
Balıkesir Üniversitesi
Başkan

Yrd. Doç. Dr. Ercan Zorba
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Üye

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Erdemir
Balıkesir Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun 15. /..08./2013 tarih ve 2013/8. sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özlem YAVUZ
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
TABLolar DİZİNİ	vii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Saldırganlık Kavramı.....	4
2.1.1. Saldırganlığın Tanımı.....	4
2.2. Saldırganlığın Yönü ve Türleri.....	5
2.2.1. Saldırganlığın Yönü.....	5
2.2.1.1. Zevk İçin Saldırganlık.....	5
2.2.1.2. Savunma İçin Saldırganlık.....	6
2.2.1.3. Bir Amaca Varmada Araç ve Kültürel Öge Olarak Saldırganlık.....	6
2.2.2. Saldırganlığın Türleri.....	6
2.2.2.1. Kendine ve Dışa Yönelik Saldırganlıklar.....	6
2.2.2.2. Tepkisel ve Araçlı Saldırganlıklar.....	7
2.2.2.3. Tahrik Edene ve Tahrik Edenin Dışındakilere Yapılan Saldırganlıklar.....	8
2.3. Saldırganlığın Analizi.....	9
2.4. Saldırganlık Teorileri (Kuramları).....	10
2.4.1. Biyolojik Kuram.....	10
2.4.2. İçgüdü Teorisi.....	11
2.4.3. Dürtü, Engelleme Saldırganlık, İpucu Uyarılmış ve Sosyal Öğrenme Kuramları.....	11
2.5. Şiddet Kavramı.....	16
2.5.1. Şiddetin Tanımı.....	16
2.5.2. Şiddetin Sebepleri ve Risk Faktörleri.....	18
2.5.2.1. Psiko-Biyolojik Yaklaşım.....	18
2.5.2.2. Psikolojik Yaklaşım.....	19
2.5.2.3. Sosyal Yaklaşım.....	19
2.5.3. Şiddet Biçimleri.....	20
2.5.3.1. Oyunda Ortaya Çıkan Şiddet.....	20

2.5.3.2. Tepkisel Şiddet.....	20
2.5.3.3. Ödünleyici (Dengeleyici) Şiddet ve Kana Susamışlık.....	21
2.6. Sporda Saldırganlık ve Şiddet.....	23
2.6.1. Futbolda Saldırganlık ve Şiddet.....	25
2.6.1.1. Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyolojik ve Psikolojik Etkenler.....	26
2.6.1.1.1. Sosyal Etkenler.....	27
2.6.1.1.2. Psikolojik Etkenler.....	27
2.7. Futbolda Saldırganlığa İlişkin Etken Gruplar.....	28
2.7.1. Güvenlik, Futbol Federasyonu, Kulüp Yöneticisi.....	28
2.7.2. Spor Medyası, Rakip Seyirci ve Amigolar.....	32
2.7.3. Antrenör, Futbolcu, Hakem.....	34
2.8. Futbolda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Yasalar ve Emniyet Uygulamaları	38
2.8.1. Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine ve Polisin Görevlerine Yönelik Yasalar.....	38
2.8.1.1. Anayasa'dan Kaynaklanan Görevler.....	38
2.8.1.2. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'ndan Kaynaklanan Görevler.....	39
2.8.1.3. Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nden Kaynaklanan Görevler ile Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 6222 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Görevler.....	40
2.8.2. Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Emniyet Uygulamaları.....	42
2.8.2.1. Müsabaka Öncesi İl Genelinde Alınacak Tedbirler.....	43
2.8.2.2. Müsabaka Öncesi Spor Sahası ve Çevresinde Alınacak Tedbirler...	44
2.8.2.3. Müsabaka Esnasında ve Müsabaka Bitiminden Sonra Alınacak Tedbirler.....	44
3. MATERYAL VE METOT.....	47
4. BULGULAR.....	49
5. TARTIŞMA.....	64
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	67
KAYNAKLAR.....	69
EKLER.....	76
EK-1. ÖZGEÇMİŞ.....	76
EK-2. ANKET.....	77

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 28/05/2013

Gökhan DEMİREL

TEŐEKKÖR

Araştırmada, bana her tŒrlŒ desteği veren danışman hocam Yrd.Doç.Dr.Murat ÖZMADEN'e, yŒksek lisans arkadaşlarım Miray DEMİRİZ ve Ekrem ÖKSÖZ'e, ayrıca araştırmaya katılan tŒm emniyet mensupları ve meslektaşlarıma teőekkŒr ve ŐŒkranlarımı bir borę bilirim.

ÖZET

EMNİYET MENSUPLARINA GÖRE FUTBOLDA ŞİDDET VE SALDIRGANLIĞI OLUŞTURAN FUTBOL UNSURLARI (BURSA İLİ ÖRNEĞİ)

Bu çalışmada amaç; emniyet mensuplarının bakış açısından, futbol sporuyla doğrudan bağlantısı olan referans gruplarını oluşturan, medya, seyirci, antrenör, kulüp yöneticisi, futbolcu, güvenlik güçleri, futbol federasyonu, hakem ile bunların saldırganlık üzerinde etkilerini araştırmaktır.

Araştırmanın evrenini, 2010 yılının Mart ve Nisan ayları içerisinde, Bursa'da görev yapan emniyet mensupları oluşturmaktadır. Örneklemini ise Bursa Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak seçilen 200 emniyet mensubu oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak emniyet mensuplarının demografik bilgileri ile birlikte, futbolda farklı referans gruplarının, seyirci saldırganlığı üzerinde hangi düzeyde etkili olduklarını belirlemeye yönelik 74 maddeden oluşan 19 soruluk bir anket uygulanmıştır.

Ön uygulama anketlerinden elde edilen verilerin yardımıyla anket maddelerinin güvenilirlik analizi yapılmıştır ve ankette yer alan 92 maddenin güvenilirlik-geçerlik katsayısı (Cronbach alfa değeri) 0.93 olarak bulunmuştur. Anketimizdeki verilerin geneli sınıflama ve sıralama ölçme düzeylerine uygunluk göstermektedir. Anketimizdeki veriler istatistiksel sonuçları elde edilme aşamasında uygunluğuna bakılmak suretiyle ki-kare ilişki testi uygulanarak yorumlanmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda $\alpha = 0.05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre; neden değil, daha çok sonuç olarak görülebilecek seyirci saldırganlığına karşı alınacak tedbirlerin, etkili unsurlar olarak özellikle hakem, medya, futbolcu, kulüp yöneticisi, Futbol Federasyonu ve güvenlik güçleri de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emniyet mensubu, Futbol, Futbolda Saldırganlık, Saldırganlık, Şiddet.

ABSTRACT

ELEMENTS COMPOSING VIOLENCE AND AGGRESIVENESS IN FOOTBALL, ACCORDING TO THE POLICE OFFICERS (SAMPLE FROM BURSA)

The aim of this study is to search for the effects of media, audiences, coaches, club managers, football players, security forces, football federation and referees on the militancy from the view of police officers. These are directly related to the reference groups and they constitute the reference groups. The participants of the research are the police officer working in March and April, 2010 in Bursa. 200 police officers chosen with the cooperation with Bursa Riot Police Branch Manager are the samples. As a means of data collection, a questionnaire with 74 topics and 19 questions was used, considering the demographic information of the police officers, in order to determine how much the reference groups affect the audiences militancy.

With the help of the preliminary questionnaire's input, the reliability analysis of the questionnaire has been carried out and the coefficient of the reliability of 92 topics in the questionnaire is 0.93. Most of the inputs of the questionnaire are conform to the level of clasifying, ordering and evaluating. The findings in the questionnaire were interpreted with the relation chi-square test by taking consideration into the appropriateness to the results of the statistics. In the statistics analysis and interpretations, $\alpha=0.005$ has been taken into consideration. In the evaluation of the findings, the statistics programme SPSS 18.0 was used. According to the findings of the research, actions that will be taken against audience militancy seen as a result rather than a reason should be determined by taking into consideration the effective factors, especially media, referees, supporters, football players, club managers, football federation and security forces.

Key Words: Football, Militancy, Militancy in Football, Police officer, Violence.

TABLULAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 3.1. Demografik Bilgiler	49
Tablo 3.2. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarının Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	50
Tablo 3.3. Emniyet Mensuplarına Göre Spor Medyasının Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	51
Tablo 3.4. Spor Medyası ile Oynanılacak Maçın Öneminin Abartılması Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	52
Tablo 3.5. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Seyircilerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	53
Tablo 3.6. Seyirci ile Rakiplerinin Önceden Çatıştıkları Seyirci Grubu Olması Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	54
Tablo 3.7. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Hakemlerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	54
Tablo 3.8. Hakem ile Aynı Takımın Daha Önce Yönettiği Maçlarında Taraflı Davranmış Kanısında Olmaları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	56
Tablo 3.9. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Kulüp Yöneticilerinin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	56
Tablo 3.10 Kulüp Yöneticileri ile Saldırgan Seyircileri Destekleyici (Bilet, Para, İş vb.) Davranışları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	57
Tablo 3.11. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Futbolcuların Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	58
Tablo 3.12. Futbolcularla Rakip Seyirci ile Olumsuz Diyalogları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	59
Tablo 3.13. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Antrenörlerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	60

Tablo 3.14.	Antrenör ile Gol Sonrası Tahrik Edici Davranışları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	61
Tablo 3.15.	Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Futbol Federasyonunun Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	62
Tablo 3.16.	Futbol Federasyonu ile İstanbul Takımlarının (Üç Büyükler) Kollanmaları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	63
Tablo 3.17.	Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarında Güvenlik Güçlerinin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu	63
Tablo 3.18.	Güvenlik Güçleri ile Deplasman Seyircilerine Karşı Sert Tutumları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu	64

1. GİRİŞ

Spor, günümüzde toplumun merkezinde yer alan ve çok değer verilen konulardan biri haline gelmiştir. Bu bağlamda, bir spor dalı olarak futbolun izlediği seyir, çok çarpıcıdır. Futbol, modernleşme süreciyle birlikte, belli bir alt kültüre ait oyun olmaktan çıkarak kitleleri peşinden sürüklediği popüler bir eğlence aracı olmanın yanında, insanların neredeyse dinsel biçimde bağlılık gösterdikleri temel bir doyum kaynağı statüsü edinmiştir.

Hiç şüphesiz ki futbol yeryüzündeki en popüler spor dalıdır. Basit bir oyun olmanın ötesinde bir bakış açısıyla futbol, yeryüzündeki ilk evrensel imparatorluktur. Fransız sosyolog Boniface'e göre; futbol küreselleşmenin nihai aşamasıdır ve Dünyada futboldan daha evrensel bir olay bulunmamaktadır. O derece ki, demokrasi ve pazar ekonomisi bile yuvarlak top aşkına oranla daha az köklü ve daha az yaygındır (Spor Hukuku, 25.06.2012).

Birçoğu için en heyecan verici oyun ve hayatımızın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen futbola, azımsanmayacak bir kesim tarafından ise spor ve hobi olmanın ötesinde başka anlamlarda yüklenilmektedir. Ülkemizde son yıllarda spor kaynaklı şiddet olaylarında bir artış görülmektedir. Bu bağlamda birbirine çok karıştırılan şiddet ve saldırganlık kavramlarını açıklamakta yarar vardır.

Şiddet ile saldırganlık terimleri karışıklığa yol açan, çoğu zaman da birbirinin yerine kullanılan tanımlardır. "Fransızcada şiddet (violence); bir kişiye, güç ve baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak ya da yaptırmak; şiddet uygulama eylemi ise, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel ya da psikolojik olarak acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama olarak tanımlanmaktadır." Şiddet, saldırganlığın bir

çeşididir ve saldırgan davranışın uç noktasıdır. Yani her saldırgan davranış, şiddet içermeyebilir. “Şiddet, karşı tutumda ve görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma, sert davranma”, olarak da tanımlanmaktadır (Kılıçgil, 2003).

Geniş kitlelerin izleyici ve sporcu olarak ilgisini çeken futbolda zaman zaman saldırganlık ve şiddet olaylarına rastlanmaktadır. Bu şiddet olayları bazen futbolcular arasında, bazen de seyirciler arasında meydana gelmektedir. Futbolda meydana gelen saldırganlık ve şiddet olaylarının birçok nedeni vardır. Futbolcuların sert ve hatalı oynamaları, taraftarların bir hakaret veya eylemi, hakemin kritik bir kararı, spor yöneticilerinin karşılıklı sert açıklamalarla restleşmeleri, amigoların tahriki, medyanın tahrik edici haberleri saldırganlık ve şiddet olaylarının başlamasına neden olabilmektedir.

Gelir dağılımındaki adaletsizlikler ve farklı kesimler arasında derinleşen uçurum bireysel anlamda anemiye yol açmakta özellikle toplumun alt kesimlerini oluşturan kitlelerde kin ve öfke birikimi yaratmaktadır. Sportif alanlar ise bu kitleler için deşarj olabilme imkânı sağlamaktadır. Her ne kadar yanıšta olsa, toplumun büyük bir kesimi stadyumları rahatça bağırılan, küfür edinilebilen, istenildiği gibi davranarak stres atılabilen dokunulmaz yerler olarak algılamaktadırlar (Spor Hukuku, 25.06.2012).

Ülkemizde yerleşmiş bir spor sevgisinden ve spor kültüründen bahsetmek mümkün değildir. Toplumun büyük bir kısmı sadece futbol ile özellikle üç büyük futbol takımıyla ilgilenmekte, buna rağmen futbol maçlarına olan katılım derbi maçlar dışında oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır. Gerçekten de futbolu sadece bir oyun olarak sevdiğimiz söylenemez eğer öyle olsaydı futbolun üç neticeli bir oyun olduğu unutulup başarı sadece galibiyete endekslenmez ve dolayısı ile de kazanma şansları yüksek olan üç büyük kulübün dışında kalan diğer futbol kulüpleri de yeterli taraftar desteği alabilirlerdi (Spor Hukuku, 25.06.2012).

Ülkemizde spor karşılaşmalarında alınmakta olan güvenlik önlemleri ve beklenen hizmet kalitesine ulaşılabilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda henüz yeterli araştırma ve kapsamlı bir proje çalışmasının bulunmadığı herkes

tarafından bilinmektedir. Bununla beraber futbol, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de büyük bir sektördür.

Yasalar vatandaşların anayasal haklarını huzur ve güven içerisinde yerine getirebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını devlet, kurum ve kuruluşlarından istemektedirler. 1982 Anayasamızın 59.maddesinde “Devlet, her yaştaki Türk Vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.” denmektedir. Şüphesiz ki huzur ve güven ortamı sağlanmadan vatandaşlarımızın spor yapabilmesi mümkün değildir. Bunu da sağlayacak olan güvenlik güçlerimiz, özellikle Emniyet Teşkilatı’dır. Huzur ve güven ortamının sağlanması genel güvenlik tedbirlerinin alınması şeklinde olabileceği gibi, sportif müsabakalar sırasında güvenlik tedbirlerinin alınması şeklinde de olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, futbol sporuyla doğrudan ilişkili referans gruplarını oluşturan, medya, seyirci, antrenör, futbolcu, yönetici, güvenlik güçleri ve hakem davranışları, Futbol Federasyonu uygulamalarının futbolda seyirci saldırganlığı üzerine etkilerini emniyet mensupları açısından araştırmak; emniyet mensuplarının görüşlerinin yaş, meslek ve eğitim durumu bakımından farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Saldırganlık Kavramı

2.1.1. Saldırganlığın Tanımı

Günlük dilde sürekli kullanılan “saldırganlık” tanımlanması güç bir sözcüktür. Bazı bilim adamları saldırganlığı insan doğasında var olan bir “öldürme içgüdüsü” olarak tanımlamaya çalışırken, bazıları da denetlenebilen ve önceden tahmin edilebilen, öğrenilmiş bir sosyal davranış olarak tanımlama eğilimi göstermişlerdir.

Saldırganlık TDK sözlüğünde 1. Saldırgan olma durumu, 2. Saldırgan bir biçimde davranma, 3. Bireyin kendi düşünce ve davranışların dıştaki direnmelere karşı, zorla karşısındakine benimsetme çabası olarak tanımlanmaktadır (TDK, 1998).

Saldırganlık, genellikle;

- ✓ Zıt düşüncelere karşı çıkma,
 - ✓ Başkaları hakkında düşündüklerini söyleme,
 - ✓ Herkesin içinde başkalarını eleştirme,
 - ✓ Başkalarıyla alay etme,
 - ✓ Aynı fikirde olmadığı zaman bunu hemen söyleme,
 - ✓ Hor görüldüğü ya da kötü bir davranışla karşılaştığı zaman öç alma,
 - ✓ Başkaları hata yaptığı zaman onları suçlama,
 - ✓ Gazetelerde dehşet ve cinayet ile ilgili sütunları okumaktan hoşlanma
- şeklinde açığa vurulur (Yiğit, 2002).

Saldırganlığın “başka insanlara ve varlıklara zarar vermeyi amaçlayan bir davranış (tepki) olarak, hem bu yönde hem de bu yöndeki bir tepkiyi önleme yönünde” düşünülmesi gerektiğini belirtmektedirler (Usal ve Aslan, 1995).

Bir davranışın saldırgan olarak nitelendirilebilmesi için niyet çok önemlidir. Niyet, başkasına zarar veren her davranışı saldırgan davranış olmaktan kurtarmaktadır. Seyircilere seken bir futbol topunun seyirciye zarar vermesi, dışının dış yaparken hastanın incinmesi bu davranışları saldırgan yapmaz. İkinci tanıma göre çevreyi tahrip eden göstericilerin davranışı kadar bunu engellemeye çalışan güvenlik güçlerinin davranışı da saldırganlık kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bazen de güvenlik güçleri suçsuz insanları öldüren ya da rehin alan teröristi de öldürmekte ya da yaralı ele geçirmektedir. Burada özgeci (prosocial) saldırganlık ve düşmanca (antisocial) saldırganlık ayrımı karşımız çıkmaktadır. Buradaki ayrım toplumun saldırganlığı kabul edip etmediği noktasında düğümlenmektedir. Eğer saldırganlık toplum tarafından ahlaken onaylanan bir saldırganlıkta özgeci, onaylanmayan bir davranışsa, düşmanca saldırganlıktır. Açıkça toplumsal kuralları çiğneyen suikast, cinayet, gasp, dövme gibi eylemler düşmanca eylemlerdir (Göksu, 2000).

Saldırganlık dendiği zaman insanlar, ilk etapta, içeriğinde şiddet olan, kaba kuvvet kullanımını gerektiren, karşı taraftaki insanları inciten bir davranışı düşünmektedirler. Oysa saldırganlık sadece fiziki değil aynı zamanda sözel olarak da yapılabilmektedir.

2.2. Saldırganlığın Yönü ve Türleri

2.2.1. Saldırganlığın Yönü

Usal ve Aslan (1995)’e göre, 4 çeşit saldırganlık vardır:

2.2.1.1. Zevk İçin Saldırganlık

Buna göre bazen insanlar yalnızca zevk aldıkları için saldırgan davranışlar sergilerler. Usal ve Aslan’a (1995) göre; bu davranış, insanın doğal yapısından kaynaklanmaktadır ve çevrede değişiklik gereksiniminden doğmaktadır. Yazarlar, turistik, çevrelerde yabancıları rahatsız etmek, onlarla alay etmek, eğlence için onlara

güçlük çıkarmak, laf atmak, işkence etmek, yaralamak ve hatta öldürmenin bu tür davranışa örnek olduğunu belirtmektedirler.

2.2.1.2. Savunma İçin Saldırganlık

Kişilerin biyolojik, duygusal, düşünsel yapısını tehdit eden kişi ve nesnelere karşı bunları savurmak için yapılan saldırgan davranıştır. Toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve vb. varlığını korumak için yaptığı saldırganlık da savunma amaçlıdır.

2.2.1.3. Bir Amaca Varmada Araç Olarak ve Kültürel Öge Olarak Saldırganlık

Bu tür saldırganlık davranışı, öğrenme sonucu ortaya çıkmaktadır. Eğer birey saldırgan olduğu zaman bazı şeyler elde ediyorsa, bunların devamını sağlamak için saldırgan davranışını sürdürebilir. Kabadayılığın, mafyanın ortaya çıkması bu şekilde olmaktadır. Toplumda yapılan kötülüklerin cezasız kalması sonucunda suçların artması, bu tür saldırganlığın prim yapmasındandır.

Kültürel Öge Olarak Saldırganlık

Bazı toplumlarda bazı saldırı çeşitleri doğru, doğal ve beğenilen bir davranış olarak kültürün bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin; mahallenin namusunun gençlerden sorulduğu bir toplumda gençler uygunsuz davranışta bulunanlara ceza vermekte kendilerini görevli görebileceklerdir (Göksu, 2000).

2.2.2. Saldırganlığın Türleri

Saldırganlığın türüne bakılacak olursa, bu ögeler, 6 ana başlık altında karşımıza çıkmaktadır: Bunlar; kendine yönelik saldırganlık, dışa yönelik saldırganlık, tepkisel saldırganlık, araçlı saldırganlık, tahrik edene yapılan saldırganlık ve tahrik edenin dışındakilere yapılan saldırganlık olarak ifade edilmektedir (Özmaden, 2004).

2.2.2.1. Kendine ve Dışa Yönelik Saldırganlıklar

Kendine yönelik saldırganlığın en uç noktasını, intihar eylemi oluşturmaktadır. Spor faaliyetleri sırasında da sporcuların kendilerine zarar verme amacını taşıyan bir takım davranışlar sergilediğini görmek mümkündür. Kritik bir penaltıyı kaçıran bir futbolcunun, hırslanarak kale direğine tekme atması sonucunda yaralanması gibi. Ayrıca kazanılacağına kesin gözüyle bakılan bir müsabakanın, çok bariz ve beklenmeyen hatalar yapılarak kaybedilmesi veya çok başarılı bir kalecinin peşpeşe hatalı goller yemesi gibi durumların temelinde, başka faktörün yanında, sporcunun kendisine yönelik saldırganlığı ve kendisini bu şekilde cezalandırma istediği de yaratabilmektedir. Kendine yönelik saldırganlık sporda ender görülmektedir (İkizler, 1993).

Dışa Yönelik Saldırganlık

Dışa yönelik saldırganlık, çevresindeki bir kişiye zarar vermek olarak da tanımlanabilir. Burada hedef; rakip oyuncular, antrenör, hakem, veya takım arkadaşlarından birisi veya birkaçı olabilmektedir ya da seyirciye yapılan saldırıları da olabilmektedir (İkizler, 1993).

2.2.2.2. Tepkisel ve Araçlı Saldırganlıklar

Tepkisel saldırganlık, her durumda hoşnutsuzluk, kin ya da nefret niteliğinde olan uyaranlara ait bir tepkidir. Acıya neden olan olaylar, önceden belirli bir amaca yönelmiş tepkilerin gerçekleşmesini engelleyen bazen de engellerin aniden ortaya çıkması sonucu ve beklenen neticelerin gerçekleşmemesi sonucunda tepkisel saldırganlık ortaya çıkabilir. Psikolojik etkinleşme seviyesinin hoşnutsuzluk ve kin duygularının artması, aşırı öfke, alınganlık ve kızgınlık duyguları tepkisel saldırganlığa sevk etmektedir (Peter ve Beyler, 1997).

Tepkisel saldırganlık, 2 gruba ayrılır: Birinci grupta, sporcuyu tahrik eden kişiye yönelik doğrudan bir saldırganlık sözkonusudur. Yani saldırgan bir davranış göstermesine sebep olan kişi ile saldırıya hedef olan aynıdır. İkinci grupta ise saldırı, tahrik eden kişi veya kişilerin dışındakilere yönelik olarak gerçekleşir. Burada

sporcu, hırsını bir başkasından çıkarır. Hakemin verdiği kararların hatalı olduğunu düşünen bir sporcunun, öfkeyle rakibini yaralaması veya seyirciye kızan antrenörün, hırsla sporcusunun üzerine yürümesi, örnek olarak verilebilir. Takımıyla özdeşleşip bütünleşen bir kişi, çok önemseydiği bir maçın sonucunda, takımı başarısızlığa uğramışsa, bunu kendi başarısızlığı gibi kabul eder ve kendine zarar verebilir. Örneğin; 5 Mayıs 1996 yılında, Fenerbahçe-Trabzonspor müsabakası sonucunda, Trabzonspor kulübünün maçtan mağlubiyetle ayrılmasından dolayı Trabzonsporlu bir taraftar, intihar etmiştir. Bu olay, takımının aldığı sonuca kızan bir taraftarın, tepkisel olarak kendine yönelmiş olduğu bir saldırganlıktır (Fromm, 1994).

Araçlı Saldırganlık

. Spor müsabakalarında rastlanan saldırganlık şekli, araçlı saldırganlıktır. Temel amaç; iyi bir derece elde etmek, rakibini geçmek veya yenmektir. Bu üst hedefe ulaşmak için saldırganlık, bir araç olarak kullanılır. Araçsal saldırganlık, sonuç için bir araçtır. Futbolda bir köşe vuruşu sırasında, savunma oyuncusunun topa daha rahat sahip olabilmek için hakeme fark ettirmeden hücum oyuncusunu iteklemesi de araçsal bir saldırganlıktır (Tiryaki, 2000).

2.2.2.3. Tahrik Edene ve Tahrik Edenin Dışındakilere Yapılan Saldırganlıklar

Tahrik edene yapılan saldırganlıkta ise daha önce bir kişinin veya kişilerin bize yapmış olduğu davranış şekline incinmemiz ya da öyle algılamamızdan dolayı, bu durumu kabullenemeyip kin besleyerek daha önce onların yapmış olduğu davranış şekline benzer davranışlar göstererek ya da onları incitebilecek davranışlarda bulunarak içimizde biriken öç alma duygularının boşalmasıdır (Fromm, 1994).

Sporcuyu seyirciyi tahrik eden kişiye yönelik doğrudan yapılan saldırı, bu tür bir saldırı çeşididir (İkizler, 1993).

Tahrik Edenin Dışındakilere Yapılan Saldırganlık

Tahrik edenin dışındakilere yapılan saldırganlık türünde saldırı, tahrik edenin dışındakilere yapılmaktadır. Burada sporcu ve seyirci, hırsını bir başkasından çıkarır; hakemin haksız kararına kızan sporcunun, hırsını rakip oyuncudan çıkarması, rakip oyuncunun yapmış olduğu el-kol hareketine kızan seyircinin, rakip seyircilere tepki göstermesi ve onlara saldırması gibi hareketler, bu saldırganlık türüne örnektir (İkizler, 1993).

2.3. Saldırganlığın Analizi

Kişinin bilinçli ve kasıtlı bir şekilde sosyal çevresine, psikolojik veya fiziki olarak zarar vermeye yönelik bir davranışta bulunmasına “saldırı” denmektedir. Saldırganlık ise kişide saldırı davranışı göstermeye yönelik olan nispeten süreklilik özelliği gösteren bir eğilimi anlatır (Acet, 2005). Niyet, saldırganlığın temel ögesidir. Bir davranışın saldırganlık olarak tanımlanabilmesinin, niyete bağlı olduğu görülmektedir.

Eğer arabanızla giderken yaya birine kazayla çarparsanız, ona kasıtlı olmadan zarar vermiş olursunuz. Ancak geçen hafta karanlıkta sizin paranızı çalan birisini tanırsanız ve yolun karşısına geçerken arabanızla ona çarpmaya çalışırsanız, zarar verme niyetiyle kasıtlı olarak davranıyorsunuz demektir. Bu, bir saldırganlık davranışıdır (Morris, 2002).

Saldırganlığı 4 boyutta analiz etmek gerekir: Birinci boyut, saldırganlığın bir davranış olduğudur. Saldırganlık bir duygu, düşünce veya dürtü değildir. İkincisi, kasıt unsuru söz konusudur. Üçüncü olarak; saldırganlık, zarar verme veya incinmeyi gerektiren bir davranıştır. Son olarak da sadece canlı varlıklara karşı uygulanabilir (Öncü, 2002).

Spor açısından, üzerinde durulması gereken 2 nokta vardır: Bunlardan birincisi, saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığıyla ilgilidir. İkinci nokta ise saldırının yöneldiği hedefidir (Acet, 2005).

Gerek spor sahalarının içinde, gerekse seyirci veya taraftarlar tarafından müsabaka alanları çevresindeki saldırganlık olaylarının birçok faktörü vardır. Saldırganlığın analizini, saldırganlık kuramları ile açıklamak daha doğru olacaktır (Çelik, 2007).

2.4. Saldırganlık Teorileri (Kuramları)

Psikanaliz öğretisinin kurucusu olan Freud, ilk değerlendirmelerinde saldırganlığı, insan yaşamını devam ettirici ve cinsel ihtiyaçlarının engellenmesi durumunda gösterdiği davranışlar olarak ele almıştır. Daha sonraki çalışmalarında ise insanlarda saldırganlık, şiddet ve yıkıcılık yönünden doğuştan gelen bir eğilimin varlığından söz etmiştir (Cengiz, 2004).

Saldırgan davranışları açıklayan kuramlar, toplumdan topluma, hatta kültürden kültüre göre değişebilirler. İnsanın eylemleri, bir ortam içinde oluşur. Düşünceleri de bu ortama göre şekillenir (Oskay, 2001).

2.4.1. Biyolojik Kuram

Doğuştan ve biyolojik görüşün pek çok temsilcisi vardır. Bunlardan bazıları, W.James, McDougall, Freud, Lorenz, Conner, Fromm'dur. Biyolojik görüşün temsilcilerinden çoğu, Darwin'in evrim teorisinden esinlenmiştir. İçgüdüler için Lorenz ve Freud, daha çok etkili olmuştur (Ankay, 2002).

Conner'a göre; hayvan deneylerinde, seks hormonlarından testosteron verilmesi, saldırganlığı arttırmaktadır. Fötüs erkek olduğunda, testosteron vücutta oluşmaya başlamakta dolayısıyla beyin oluşumunda da görev almaktadır. Bu nedenle, erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğu söylenmektedir. Buna karşılık, problemin biyolojik özelliklerle ilgili olmayıp iki cinsiyetin sosyal durumları ve hareketlerini idare eden sosyal geleneklerle ilgili bulunduğu da ileri sürülmüştür (Kaynak, 2002).

Fromm, saldırganlık konusunda daha değişik bir görüş ileri sürer: "İnsan Yıkıcılığının Anatomisi" adlı kitabında, saldırganlığın içgüdü ya da koşullanma ürünü olduğu hakkındaki görüşleri eleştirerek her iki tür saldırganlığa da yer

vermektedir. Ancak içgüdü olarak kabul edilen zararsız saldırganlığın (yumuşak saldırganlık), hayvanlarda ve insanlarda yiyecek ve korunma gereksinimiyle olduğu, kıyıcı ve yıkıcı saldırganlığın ise yalnız insanda olduğunu ve açgözlülüğünün ürünü olduğunu belirterek politik sistemlerdeki farklılıkların kaldırılması suretiyle insan yıkıcılığının da önlenebileceğini belirtmektedir (Ankay, 2002).

2.4.2. İçgüdü Teorisi

Bir içgüdüye bağlı olarak ortaya çıkan ve saldırı davranışında bulunmaya yönelik doğuştan gelen bir eğilimdir (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

Nasıl artan seksüel enerji, seksüel aktiviteyle azalıyorsa, ölüm içgüdüsüyle birlikte bulunan yıkıcı enerji de saldırgan davranışlarla azalmaktadır. Bu duruma “katarsis” adı verilmiştir. İnsanda ölüm içgüdüsünün neden olduğu yıkıcılık, saldırgan eylemlerle azalmaktadır; saldırgan eylemde bulunduktan sonraki zaman aralığında ise yıkıcılık yeniden oluşmaktadır. (Tiryaki, 2000).

2.4.3. Dürtü, Engelleme Saldırganlık, İpucu Uyarılmış, Sosyal Öğrenme Kuramları

Saldırganlık, bütün canlılarda ortak olan içgüdü, dürtüdür. Saldırganlık; beslenme, korunma, cinsellik içgüdülerinin altında yer alan, onları birleştirip bütünleştiren bir alt içgüdü olarak ele alınmıştır (Balcıoğlu, 2001).

Günümüz psikiyatristleri, saldırganlık ve yıkıcı dürtülerin doğuştan var olmadığını, engelleme ve çatışmalarla ortaya çıkan ve psikososyal gelişim sürecinde olgunlaşan dürtüler olduklarını savunmuşlardır (Süer, 1998). Dürtünün amacı olan boşalım ve doyumun sağlanmasında karşılaşılan bir engel, giderek artan gerginliğe yol açar. Bu durumda, en ilkel ve temel tepki, bu engellerden kurtulmaya çalışmaktır. Bu kurtuluş; geri çekilme, dürtü nesnesini değiştirme, fanteziler yaratma gibi yollarla savunulabileceği gibi saldırma yoluyla da gerçekleştirilebilir (Cengiz, 2004).

Engelleme Saldırganlık Kuramı

Dürtünün amacı, boşalım ve gerginliğin ortadan kalkması, doyum ve bununla birlikte hoşlanımdır (haz). Bu amacın gerçekleşmesi için organizmanın yöneldiği doğrultuda bir engelin bulunması; bu nedenle boşalım ve doyumun olmaması durumuna "engelleme" denir (Öztürk, 1998).

Bu konuda yapılan araştırmalar, Freud'un genelde organizmaların temel hedefi gerilimi azaltmak ve sistemde saldırganlığın gerilimi azaltmanın basit bir formu olduğunu belirten temel güdüsünü onaylamadıysa da yine de birçok kişi, saldırganlığın öğrenme deneyimiyle kısmen değiştirilebildiğini düşünmektedir. Yale Üniversitesi psikologlarından bir grup, 1939'da, saldırganlığın engellenen sonucunda oluştuğunu formüle etmişlerdir (Çobanoğlu, 1993).

Engellemeye bağlı saldırganlığın artışı, genel olarak 2 unsura bağlıdır:

- ✓ Engellemenin yoğun olduğu durumlarda,
- ✓ Yasal olmayan durumlarda veya keyfi engellemeyle karşılaşıldığında, saldırganlık ortaya çıkabilir.

Diğer etmenlerden biri de kışkırtmadır. Başkaları tarafından kışkırtılma, fiziksel istismar, alaya alınma saldırgan eylemlere yol açabilir. Bireyin, engellemeye gösterdiği deneyimlerle edindiği öğrenmeden ve geliştirdiği kişiliğinden etkilenir. Farklı kişileri farklı öğrenme deneyimlerini, benzer engelleme durumlarında farklı saldırganlık eğilimi göstermelerine yol açabilir (Kuru, 1996).

Kişinin içinde bulunduğu durumu değerlendirmesi, engellemeyi düşmanca bir tutum sayıp saymamayı, benzer durumlara geçmişte gösterdiği tepkiler ve bu tepkilerin doğurduğu sonuçların geliştirdiği alışkanlıklarla saldırganlık arasında birebirlik basit bir bağlaşım bulunmasını zorlaştırır (Şahin 2003).

İnsanların amaçlarına ulaşmaları, her zaman mümkün olmayabilir; amaca yönelik davranışların karşısına, birtakım engeller çıkar. Bu engeller karşısında meydana gelen kızgınlık ve öfke duyguları, insanları saldırgan davranışlara yöneltebilir.

Engelleme, başlamış ruhsal sürecin kesintiye uğraması amacına ulaşmadan kalkmasıdır. İnsanda engelleme sonucu bedensel ve ruhsal bozukluklar meydana gelir. Bu gerginlik hoş olmayan ve istenmeyen bir durumu beraberinde getirir, tedirginlik yaratır.

Savunma mekanizmalarının çoğu, "engelleme", yani bireyin istediği hedeflere ulaşmasında karşısına toplumsal bir engel çıkması halinde tepki olarak başvurulan mekanizmalardır (İsen ve Batmaz, 2002).

İnsanın gerek kendine gerekse başkalarına karşı şiddet kullanmasının altında yatan temel nedenlerin başında "engellenme" duygusu gelir. Kendini ifade edememe, muhatap bulamama veya bulunan muhatap tarafından dikkate alınmama, baskı altında kalma, istediği gibi davranamama, hedeflenen amaca yönelik bir eylemin durdurulması gibi pek çok durum insanı şiddete yöneltebilir.

Bir toplumda, bireysel ve sosyal ihtiyaçlara cevap veren, doyum sağlayan yollar, yöntemler ve tedbirler başarıyla uygulanmazsa, toplumsal düş kırıklığı ve öfke düzeyi yükselir. Saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin ihtimali artar. Bir toplumda saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin artması, eğitimin yetersizliği, ekonomik durumun bozukluğu, sosyal baskı ve engellenmenin göstergesi olarak kabul edilebilir (Yetim, 2000).

Engelleme ve tehlike, grup bütünlüğüne doğrudan etkili ya da belirleyici değildir. Ancak bu faktörlerin etkisi, belirli durumlarda varlık ve yokluklarıyla belirlenir. Sözgelimi, grup üyeleri dışarıda kendilerine yönelik bir tehdit veya engelleme durumu hissedersen, bu tehlike veya engelleme ile bireysel olarak daha etkili baş edebileceklerine inanırlarsa, grup üyeleri birbirilerine yakınlaşır, grup bütünlüğü sağlanır. Yani dış tehdit ve engelleme grubun bütünleşme derecesini artırır ve hızlandırır (Morgan, 1980).

Saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin kaynağı, ister içgüdüler, ister toplum ve kültür olsun, ortaya çıkışlarında engelleme önemli rol oynamıştır. Engelleme karşısında oluşan diğer tepkiler arasında geri çekilme, nesne değiştirme, gerçeklerden kaçma ve gerçek olaylar yerine gerçek dışı, düş, hayal ürünü nesnelere

bağlanma bulunabilir. Bir güdünün engellenmesi, saldırganlık davranışının meydana çıkmasına neden olabilir (Morgan, 1980).

Spordaki saldırganlık, genelde engellemeden kaynaklanmaktadır. Bu engelleme, güdülerin bloke edilmesi veya önlenmesinin sonucudur. Bu güdüler, sporda üstün ve baskın olan etrafında dönen, hükmetme, güç, tanınma, prestij ve mükemmellik gibi konular bloke edildiğinde veya engellendiğinde, genellikle saldırganlığı meydana getirir (Çobanoğlu, 1993).

Takımının başarısızlığının verdiği engelleme duygusunu ortadan kaldırmak üzere, üstünlüğünü şiddet eylemleriyle kanıtlamaya çalışması (denkleştirme) sözkonusu olabilmektedir. Örneğin; başarısız olunan bir maç sonrası, fanatik taraftar grubunun, rakip taraftarlara yönelik saldırganlık eylemine; "onlar bizi yendi, biz de onları dövdük" duygusuyla övünmesi, onun alışkanlık ayarlama mekanizmasına bağlı olacaktır (Cengiz, 2004).

İpucu Uyarılmış Kuramı

Saldırgan davranışların bir diğer kaynağı, özgül olmayan (non-spesifik) ya da genel, fakat "kırgınlık" olarak etiketlenmiş heyecansal uyarılmadır. Bu görüşe göre, herhangi bir sayıda kaynağın neden olduğu uyarılma "kırgınlık" olarak adlandırıldığı sürece, saldırgan davranışa yol açabilir (Freedman ve ark., 1993).

Öfkeli olma, hemen saldırganlığa neden olmaz. Çünkü engellenen kişi, hemen saldırgan davranışta bulunacak olursa, cezalandırılacağını düşünebilir ve çevresel koşullar uygun olana kadar saldırgan davranışta bulunmaz. Ortam uygun olduğunda, saldırgan davranışı gösterir (Acet, 2001).

Futbolda bir oyuncu, hakemlerin görüş alanı içinde rakip oyuncuya karşı yapacağı bir hareketin karşılığında ceza alacağını bildiği için kural dışı davranışlarını (vurmalar, itmeler, küfürleşmeler gibi) topsuz alanda, hakemin görüş açısı dışında yapmaya çalışması, örnek olarak gösterilebilir (Cengiz, 2004).

Sosyal Öğrenme Kuramı

Bu teoriye göre; saldırganlık eğilimi, bireyin geçmiş yaşantılarında edindiği tecrübelerle göre şekillenmektedir (Tiryaki, 2000). Taraftarlar açısından değerlendirmek gerekirse; herhangi bir seyirci, desteklediği takımın seyircilerinin oluşturduğu grubun içine girmekte, buradaki davranış biçimlerini görerek benimsemekte, benimsediği ölçüde de desteklemekte ve kabul görmektedir. Bu şekilde de grup tarafından yönlendirilmektedir. Ait olduğu grubu temsil eden takımın kazanması için verilen destek, bir süre sonra kazanmayı engelleyen veya engellemesi muhtemel olan faktöre karşı (hakemler, rakip futbolcular, rakip taraftarlar gibi) tavır takınılmasını da beraberinde getirmektedir. Bu tavır da bazen saldırganca olabilmektedir (Karagözoğlu, 1997).

Gösterilen saldırganlık, çoğunlukla çirkin tezahürat şeklinde olmakla birlikte, fiziksel saldırganlık gösterildiğine de sık sık rastlanmaktadır. Sözlü ya da fiziksel saldırganlığın hangisinin daha tehlikeli olabileceği tartışılabilir. Şüphesiz, sözle bir kişiye verilebilecek zarar sınırlı olmakla birlikte, yukarıda belirtilen “kışkırtıcı” fonksiyonu nedeniyle, sözlü saldırganlık da oldukça tehlikeli sonuçlara yol açabilecek yapıdadır (Karagözoğlu, 1997).

Sporadaki pekiştirmeler, 3 grupta toplanmaktadır: Bunlardan ilk grubu; antrenörler, sporcunun takım arkadaşları ve ailelerinden oluşan referans grupları, ikinci grubu; sporun yapısı ve kuralları uygulamada sorumlu kişiler ve hakemler, üçüncü grubu ise taraftarlar, medya, mahkemeler ve genelde toplum oluşturmaktadır. Futbol maçında takımlardan birisi 1-0 öndedir ve maçın son dakikaları oynanmaktadır. Yenik durumdaki takımın forvet oyuncusu, aldığı bir pasla rakip kaleye yönelir. Önünde yalnızca kaleci kalmıştır ve ceza sahasına girmek üzeredir. Tam bu sırada, ayaklarına arkadan müthiş bir darbe yer ve acı içinde yere düşer. Savunma oyuncusu, tek çare olarak forvet oyuncusuna bilerek çelme takmayı uygun bulmuştur. Hakem, serbest atışa karar verir; atış kullanılır ve başarısız olunur. Takım, maçı 1-0 kazanarak şampiyon olur veya ligde kalır. Bilerek faul yapan oyuncuya, soyunma odasında ne olduğunu düşünelim. Büyük olasılıkla başta antrenör olmak üzere takım arkadaşları, sırtını okşayarak tebrik ederler. Bir başka deyişle, bu davranış, onaylanarak pekiştirilmiş olur (Özmaden, 2004).

Rakip forvete karşı sert oynayan bir savunma oyuncusunun amacı, kendisi için tehdit edici durumu kontrol altına almak olabilir ama bu amaçla yapılan davranışlar, bir anlamda saldırganlığın taktik amaçlı kullanılmasıdır ki bu taktik sürüp gittiği sürece, sporda saldırganlık hep pekişecek demektir. Sporda kabul edilen bu davranışların, günlük yaşamda kabul edilmesi imkansızdır (Tiryaki, 2000).

2.5. Şiddet Kavramı

2.5.1. Şiddetin Tanımı

TDK sözlüğüne göre (1998); şiddet, Arapça kökenli bir isim kelimesidir. Dört anlamı vardır:

- ✓ Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğlilik, sertlik,
- ✓ Hız,
- ✓ Karşıt görüşte olanlara, inandırma veya uzlaştırma yerine kaba kuvvet kullanma,
- ✓ *Mecaz.* Duygu ve davranışta aşırılık

Şiddet: Güç ve baskı uygulayarak insanların bedensel veya ruhsal açıdan zarar görmesine neden olan bireysel veya toplu hareketlerin tümüdür (Şiddetin tanımı, 22.05.2012).

Şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, sözel, ekonomik ve politik olmak üzere birçok çeşidinden söz etmek mümkündür.

Şiddet, insan vücuduna zarar veren maddi bir saldırı değil zihinsel ve duygusal bakımdan bireyde hatırı sayılır tahribata yol açan bir etki olarak da değerlendirilmektedir (Ergil, 1980).

Şiddetin öğrenilmiş bir davranış olduğunu söyleyen Prof.Dr.Özcan Köknel ise kelime olarak şiddeti bir olgunun yoğunluğu, sertliği, kaba ve sert davranış biçimi olarak adlandırmakta; kızgınlık, öfke, kin, nefret, düşmanlık gibi duygu durumlarının etkinlik kazandığı saldırganlık biçimi olarak tanımlamaktadır (Köknel, 1996).

Tuna Erdem, Amerikan futbolundaki şiddeti eleştirdiği yazısında, şiddetin toplum içerisinde başlangıç noktasını belirterek, şiddetin sadece kaba güç kullanma olmadığını futbol sahasında bedenlere uygulanan şiddetten ziyade, saha dışında zihinlere uygulanan şiddetin asıl şiddeti başlatan unsur olduğunu belirtir (Erdem, 2000).

Genel olarak kin, nefret, öfke gibi duygu durumlarının anlatılması, dışarıya yansıtılması saldırganlığı, şiddet eylemlerini içeren davranış kalıplarıyla olur. Saldırganlığa ilişkin öğretiler, kuramlar, varsayımlar, öfke için geçerli olduğu gibi bunun tersi de doğrudur. Öte yandan öfkeli ve kızgın olmak, saldırgan bir davranış için gerekli olan öznel haberdarlık ve hazırlık durumunun son aşaması olarak kabul edilmiştir. Ayrıca saldırgan davranışların duygusal düzeyinde, kızgınlık ve öfkeden başka, değişik derecelerde kin, nefret, düşmanlık gibi bütün yok edici duygular da bulunabilir. Bütün bu duygular öfke gibi saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin tetiğini çeker (Köknel, 1996).

Şiddetin sıklıkla hiddetten kaynaklandığı görüşü, çok yaygındır. Gerçekten de hiddet, akıl dışı ya da patolojik olabilir ama bu, tüm insan duygulanımları için geçerlidir. Şüphesiz, insanın insanlıktan çıktığı koşullar yaratmak mümkündür. Örneğin; toplama kampları, işkence ve açlık felaketi. Ama bu durumlar, insanın böylesi koşullarda hayvansılaştıkları anlamına gelmez. Kaldı ki böylesi koşullarda, insanlıktan çıkmanın en bariz işaretleri, hiddet ve şiddet değil, bunların aşikar yokluklarıdır. Hiddet, hiç de tek başına sefalet ve acı çekmeye karşı otomatik bir tepki değildir. Hiç kimse, tedavisi olmayan bir salgına, depreme ya da değişmez görünen toplumsal koşullara, hiddetle tepki göstermez. Ancak koşulların değiştirilebileceği yönünde bir şüphe var ve buna rağmen koşullar değişmiyorsa, hiddet gelişir (Hannah, 1997).

Saldırgan davranışlar, şiddet eylemleri, kargaşa, terör insanlara bedensel, ruhsal ve toplumsal olarak zarar veren etkenlerin başında yer alır. Toplumsal zararlı etkilerin yol açtığı kızgınlık, kaygı, korku gibi elem veren duygulardan kurtulmak için bastırma, gerileme, duygu yalıtımı, düşlem, soyutlama, yadsıma (inkar), yansıtma gibi savunma düzenlerini kullanan insanlar gerçeklerden kaçarak duyarsız, tepkisiz duruma gelirler. Buna karşılık dışlaştırma, karşı saldırı, kötüleme, saplantı,

takıntı, yön değiştirme gibi savunma düzenlerini kullanan insanlar da saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerine yol açarlar. Saldırgan davranışlardan, şiddet eylemlerinden tepkisel olarak kaçmak ya da bunlarla savaşmak, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak saldırgan davranışlara ve şiddet eylemlerine ortam hazırlar (Köknel, 1996).

Görülüyor ki şiddet kavramı, çok çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan hareketle; şiddetin, başka varlıklara zarar vermek niyeti ve amacı taşıyan saldırganca davranışın en uç boyutu olduğu söylenebilir.

2.5.2. şiddetin Sebepleri ve Risk Faktörleri

Pek çok saldırgan şiddet türü vardır. Hepsinin sebepleri birbirleri ile i içe girmiş, karmaşık bir yapı gösterir. İe dönük şiddet, kişinin kendini tahrip etmesi, dışa dönük şiddet ise kişinin çevresindeki kişi veya toplulukları tahrip ederek, yaralayarak yok ederek cezalandırmasıdır. Çeşitli disiplinlerin konuya yaklaşımları ve değerlendirmeleri, sorunun boyutlarını tanımamıza yardımcı olmaktadır. Biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörler, saldırgan şiddetin ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Bu yaklaşımları, 3 grupta incelemek mümkündür:

2.5.2.1. Psiko-Biyolojik Yaklaşım

Psikiyatrik hastalıklardan şizofreni, paranoya ve özellikle antisosyal kişilik yapısı, önemli risk gruplarını oluşturmaktadır. Psiko-biyolojik açıdan incelendiğinde “Antisosyal Kişilik Bozukluğu” hem otonom, hem de merkezi sinir sisteminin faaliyetlerini kontrol altında tutan, kronik bir patolojik form olarak tanımlanmaktadır. Antisosyal Kişilik Bozukluğu olan kişilerin cezalandırılmaya karşı duyarsızlıkları da aynı yaklaşımla açıklanmaktadır.

Antisosyal Kişilik Bozukluğu’nda yalan, alma, kavgacılık, okuldan kaçma ve otoriteye direnç, çocukluk döneminin en tipik özellikleridir. Bu kişilik yapısına ait uzun dönemde görülen davranış kalıpları;

1-Sorumsuzluk

2-Tepkici ve düşüncesiz hareket

3-Vicdansızca davranışlar

4-Suç içeren cezai davranışlar

Ayrıca çok belirgin ve toplum yaşamını zedeleyen bir tavır geliştirerek durumu “normal” görürler ve göstermeye çalışırlar (Baltaş, 1997).

2.5.2.2. Psikolojik Yaklaşım

Teorik yaklaşımlara baktığımızda, saldırganlığın insan psikolojisinin temelleri, gelişim teorileri ve sosyal öğrenme teorileri açısından değerlendirildiğini görmekteyiz. Gelişimsel teori, erken dönem ebeveyn-çocuk ilişkilerinde sevgi bağına şiddetten koruyucu, şiddeti durdurucu olarak değerlendirir. Çocukluk dönemi yaşantılarının cezalandırıcı disiplin ve istismara dayalı olması, içsel kontrolün gelişmesini engeller. Otoriter kontrole yatkın ve gelişim dönemi örneklerini benimseyici olur.

Sosyal öğrenme teorileri açısından, model olarak sunulan rollerin benimsenmesi, takdir edilmesi ve sorunları çözümleyici olması çocukların ve gençlerin bu modelleri benimsenmesine yardımcı olmaktadır. Bu konuda en temel rolü, filmler ile görsel ve yazılı medya oynar.

Bir yandan öğrenme davranışı ile bir yandan da kalıp yargılar ve uyum gösterme, itaatkarlık davranışı boyutunda şiddetin ortaya çıktığını gösteren çalışmalar vardır.

Kalıp yargılar üzerine yapılan çalışmalar, toplumsal görüşleri temsil eden davranış modellerinin, insanlar tarafından benimsenmesini kolaylaştırdığını göstermiştir. Görsel yayınlarda gücün simgesinin şiddetle birleştirilmesi, hatta çizgi filmlerdeki kahramanların da şiddeti kullanmaları, modellerin şiddeti benimsemiş ve uygulayan kişiler olarak çocuk ve gençlere sunulması boyutunu gündeme getirmektedir. Sunulan modellere uyum gösterme ve itaatkarlık davranışları konusunda sosyal psikoloji alanındaki bazı araştırmalar, insanların benimsetilen davranışlara uyma ve karşısındakini zorlama konusunda çok yüksek bir yatkınlıkları olduğunu göstermektedir (Peker, 2007).

2.5.2.3. Sosyal Yaklaşım

Şiddeti anlamamıza yardımcı olacak 3 ana sosyolojik yaklaşım; kültür, toplumsal etkileşim ve ekonomidir. Sosyal yapı ile ilgili görülen yaklaşımda saldırgan şiddet, yoksulluk, hayat karşısında şanssız olmak ve kazanılmış kalitelerinin bulunmaması gibi sosyal zorlamalarla ilişkili olarak değerlendirilmektedir. Konuya bu açıdan bakan ve sosyo-ekonomik düzeyin önemli bir belirleyici olduğunu yansıtan veriler vardır. Bazı alt gruplar, yüksek oranda saldırgan şiddet gösterirler. Bu gruplarda şiddet, toplumsal bir norm olarak ortaya çıkmaktadır (Baltaş, 1997).

2.5.3. Şiddet Biçimleri

Toplum için tehdit edici yanı olduğu gibi, tam da bu nedenle birleştirici yanı da olan şiddetin yol açtığı ölümden korkmanın, herkesi düzen ve refah içinde yaşamaya başlayan en önemli etken olduğu unutulmamalıdır. Bir tanık ya da kurbandan söz ederken, yalnızca fiziksel zarar gördüğünü değil, aynı zamanda da olumsuzluk hissettiği hükmünü ifade eder. Burada şiddetin, “aktör tarafından meşru, (kimi) tanık tarafından gayri meşru sayılan bir fiziksel zarar verme edimi” olduğu tanımına varılır. Aktör, kurban ve tanık açısından farklı algılanacak olan şiddet biçimleri, Fromm’a göre, 4 grupta toplanabilir:

2.5.3.1. Oyunda Ortaya Çıkan Şiddet

Şiddetin en normal ve hastalıklı olmayan şeklidir. Şiddetin yıkım amaçlamayan, nefret ve yıkıcılıkla güdülenmeyen, daha çok hünerlerini gösterme çabasıyla uygulanan türlerinde görürüz. Bu oyuncu şiddetin örnekleri; ilkel kabilelerin savaş oyunlarından, Zen Budistler’in kılıçlı dövüş sanatına kadar, birçok yerde görülebilir. Bütün bu dövüş oyunlarında amaç, öldürmek değildir; sonuçta rakiplerden birisi ölmüş bile olsa, bu sanki ‘yanlış yerde duran’ rakibin hatasıdır (Fromm, 1999).

2.5.3.2. Tepkisel Şiddet

Rasyonel ve irrasyonel korkudan doğan, amacı koruma ve korunma olan bu tür şiddet, yaşamın hizmetindedir. Engellemelerden doğabileceği gibi, kıskançlık veya öç alma duyguları da tepkisel şiddete yol açabilir. Yaşamın güvenilir olmasına duyulan inancın yıkılması sonucu, yine saldırgan tepkiler verebilir (Türkoğlu, 1993).

Tepkisel şiddette oyuncu, şiddetten daha büyük bir pratik öneme sahiptir. Fromm, tepkisel şiddet ile kişinin kendisinin ve başkalarının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu, mülkiyetini korumak için başvurduğu bir şiddeti kasteder. Temeli korkuda yattığı içindir ki en sık görülen şiddet biçimidir. Korku; gerçek veya hayali, bilinçli veya bilinçsiz olabilir. “Bu şiddet türü, ölümün değil yaşamın hizmetindedir; amacı yoketmek değil, korumaktır (Fromm, 1999).

Fromm’a göre; bu şiddet türü, sadece usdışı tutkuların değil, ayrıca bir ölçüde ussal hesabın da ürünüdür. Dolayısıyla bu şiddette, amaç ile araç arasında belli bir orantı da sözkonusudur. Yüksek bir manevi (ruhani) düzeyde savunma amaçlı da olsa, öldürmenin ahlaki açıdan kesinlikle doğru olmadığı ileri sürülmüştür ama bu inancı savunanların çoğu, savunma amaçlı şiddetin, yıkım uğruna yıkım amaçlayan şiddetten farklı bir yapıda olduğunu kabul etmektedir (Fromm, 1999).

Tepkisel şiddetin bir başka yanı da “engellenmenin yarattığı şiddet”tir. Bir arzu veya ihtiyaç engellendiği zaman hayvanlarda, çocuklarda ve yetişkinlerde saldırgan davranışlar baş gösterir. Bu saldırgan davranış, çoğu kez boşuna da olsa, engellenen amaca şiddet yoluyla ulaşmaya yönelik bir çabadan oluşur (Fromm, 1999).

Engellemeden kaynaklanan şiddetle ilgili bir şey de “imrenme ve kıskançlığın yarattığı düşmanlıktır”. Hem kıskançlık, hem de imrenme özel bir tür engellenme içerir. Bu duygular, A’nın istediği birşeye, B’nin sahip olması ya da A’nın sevgisini arzuladığı bir kişinin, B’yi sevmesi gerçeğinden kaynaklanır. A’da, isteyip de sahip olamadıklarına sahip olan B’ye karşı nefret ve düşmanlık uyanır (Fromm, 1999).

2.5.3.3. Ödünleyici (Dengeleyici) Şiddet ve Kana Susamışlık

Patolojik (hastalıklı) bir şiddet biçimi olan “dengeleyici şiddet” güçsüz bir insanda, üretken etkinliğin yerine konan bir şiddet olarak tanımlanabilir. Buradaki güçsüzlük ile anlatılmaya çalışılan şudur: İnsan, onu yöneten doğal ve toplumsal güçlerin nesnesi olmasına karşılık, sadece koşulların nesnesi değildir. Belli sınırlar içinde, Dünyayı dönüştürüp değiştirme iradesine, kapasitesine ve de özgürlüğüne sahiptir. Burada önemli olan, irade ve özgürlüğün kapsamı değil, insanın mutlak pasifliğe katlanamamasıdır. Sadece dönüştürülmek ve değiştirilmek istemez, Dünyada bir iz bırakmaya, Dünyayı değiştirmeye güdülenir (Fromm, 1999).

Bu ihtiyaç, eski mağara çizimlerinde, her türlü sanat ve cinsellikte dile gelir. Tüm bunlar, insanın iradesini bir hedefe yöneltme ve hedefe ulaşmaya kadar çabasını sürdürme kapasitesinin sonucudur. Güçlerini bu şekilde kullanma kapasitesi, güçlülüktür. Zayıflık, kaygı, güçsüzlük vb. nedenlerle insan edimde bulunamadığı zaman, güçsüzdür ve acı çeker.

Dengeleyici şiddet, kökleri güçsüzlükte yatan ve güçsüzlüğe karşı dengeleyici olan bir şiddet biçimidir. Yaratamayan insan, yok etmek ister. Yaratırken de yok ederken de basit bir yaratık olarak kendi rolünü aşar.

Dengeleyici şiddet ile yakından ilintili birşey de; “ister havyan olsun, ister insan, bir canlı üzerinde tam ve mutlak kontrol sahibi olma istediği”dir. Sadizmin özü, bu istektir. Kişi, ancak yıkıcı ve sadistik şiddetin yoğunluğunu ve sıklığını bireylerde ve kitlelerde tam olarak gözlemlemiş ise dengeleyici şiddetin, kötü etkilerin, kötü alışkanlıkların vb. sonucu olan yapay bir ey olmadığını anlayabilir. Bu, insanda yaşama arzusu kadar şiddetli bir güçtür. Böylesine güçlü olmasının nedeni, sakat bırakılmış yaşama başkaldırı içermesidir. İnsan, yıkıcı ve sadistik şiddet potansiyeline sahiptir. Çünkü insandır; çünkü eşya değildir ve çünkü eğer yaşamı yaratamazsa, yok etmeyi denemesi gerekir. Binlerce güçsüz insanın, vahşi hayvanların insanları parçalayıp yemesini izlediği Roma Arenası, büyük bir sadizm anıtıdır. Dengeleyici yıkıcılığın tek çaresi, insanda yaratıcı potansiyelin, insanca güçlerini üretken kullanma kapasitesinin gelişmesidir (Fromm, 1999).

Kana Susamışlık

Açıklanması gereken son bir şiddet türü de arkaik (ilkel) “kana susamışlık”tır. Bu, doğa ile arasındaki bağla henüz tamamen çevrili olan insanın kana susamışlığıdır. Bir hayvan gibi olarak ve böylece mantığın yükünden kurtularak yaşama bir yanıt arayan insanda, kan, yaşamın özü olur ve kan dökmek ‘canlı olmak, güçlü, eşsiz, başka, herkesin üstünde olmak’ anlamına gelir (Fromm, 1999).

Kan akıtarak kendini canlı, güçlü, eşsiz ve üstün hissetmek, yaşamı aşmak isteğinden doğar. İlkel kurban törenlerinde, kan davalarında açık ya da örtük olarak kana susamışlık vardır. Ancak kan yaşamın özü olarak kabul edildiği için yine de yaşama aracılık eden bir şiddet biçimidir (Türkoğlu, 1993).

2.6. Sporda Saldırganlık ve Şiddet

Sporda saldırganlığı 2 grupta toplamak gerekirse, birinci grupta; saldırganlığın sergilenmesine en çok fırsat tanıyan “bireysel mücadele sporları” yer alır. Yakın beden teması, bu gruba dahil olan boks, güreş, judo ve taekwando gibi sporların doğasında vardır. Beden temasına belirli ölçülerde izin veren ve top ile oynanan takım sporları (futbol, basketbol, voleybol, vb.) ikinci grubun içerisinde. Koşarken kendisini geçen rakibin formasından çekme, sporda rastlanabilen durumlardandır. Ayrıca saldırganlığı sadece müsabakayla da sınırlandırmamak gerekir. Antrenmanda ve müsabaka bittikten sonra da saldırgan davranışlar sergilenebilmektedir. Hiçbir müdahale de bulunmadan rakibin kazanmasına fırsat vermek, spordaki rekabet anlayışıyla ve sporun ruhuyla bağdaşmamaktadır. Müsabaka ve rekabet şartları altında, rakibin kendi amacına ulaşmasını engelleyen ve kurallar içerisinde kalan davranışları, saldırganlıktan ayırt etmek gerekmektedir. Bir spor faaliyeti sırasındaki saldırganlık şöyle tanımlanabilir; bir sporcunun, ilgili spor dalına ait kuralların dışına taşarak, karşısındakine zarar verme niyet ve kastı ile bir davranışta bulunma eğilimi göstermesidir. Sporda saldırganlık davranışları söz, beden ve işaretlerle de yapılabilir. Acı vermek ve kızdırmak amacıyla rakibe veya hakeme karşı yapılan hareket veya onlarla alay etme sözlü saldırganlığa örnektir. İşaretlerle saldırganlık yumruk, tenis raketi vb. aletlerle rakibi tehdit etmeyi kapsar. Bir takım el-kol hareketleriyle veya bakışlarla da bu tür saldırganlıklar sergilenebilir.

Yukarıdaki iki saldırganlık çeşidine sporun her dalında ve türünde rastlayabilmektedir. Bedeni saldırganlık ise, sadece yakın temasa izin veren takım ve bireysel mücadele sporlarında uygulanır. Çelme takma, tekme veya yumruk atma, spor aletleriyle rakibe vurmak gibi. Yöneldiği hedef ve amaçlarına göre de, çeşitli saldırganlık türlerinden söz etmek mümkündür (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

Sporda üzerinde durulması gereken iki önemli nokta göze çarpmaktadır. Birincisi, saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığıyla ilgilidir. İkinci nokta ise, saldırının yöneldiği hedefdir. Spor müsabakaları ve rekabetin yaşandığı şartlar, saldırganlık gösterileri için uygun bir zemin oluşturur. Fakat rakibe zarar veren her davranış, saldırganlık olarak nitelendirilmemelidir. Spor faaliyetlerindeki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirlemektedir (İkizler ve Karagözoğlu, 1997).

Bir örnekle açıklamak gerekirse, maç sırasında bir savunma oyuncusu rakip hücum oyuncularını tarafından birçok defa geçilebilmekte ve geçilen bu savunma oyuncusu, onları tekme atarak durdurabilmektedir. Hayal kırıklığının sonucu olarak görülen bu tür saldırgan davranışlara sporda çok sık rastlanmaktadır. Takıma alınmayan oyuncunun antrenöre bağırması, yenik durumdaki oyuncunun centilmenliğe sığmayan davranışlara başvurması, tuttukları takım kaybettiği için hayal kırıklığına uğrayan seyircilerin stadi tahrip etmesi, başarısız olan sporcunun antrenörünün eleştirisi ve tavsiyelerini kızgın bir şekilde geri çevirmesi. Hayal kırıklıklarının bir sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlıklar, güçlü uyarılmayla bağlantılıdır. Bu yüzden, antrenöre yönelik temel talep şu şekilde olmalıdır: Hayal kırıklığı gibi, aşırı heyecanla birlikte görülen durumları olayın hemen arkasından eleştirmek, değerlendirmek veya görüşmek hatalı bir davranıştır. Duygusal uyarılma hafifledikten sonra ancak, hayal kırıklığına uğramış kişi mantıklı ve makul görüş, açıklama ve tavsiyeleri dinleyip anlayabilir duruma gelmektedir (Baumann, 1998).

Bazı sporcular için kızgınlık, saldırganlığın oluşması için gerekli bir yardımcıdır. Bu kişiler için yarışmayı kazanmak veya iyi performans göstermek rakiplerini psikolojik olarak baskı altına alarak gerçekleştirmek anlamına gelir. Bu durum başarısızlıkla sonuçlanırsa bazı antrenörler sporcularının ancak saldırganlıklarını artırarak, rakiplerini fiziksel olarak sakatlamaları ve onlara fiziksel

zarar vermeleri için inandırırılar. Bir taraftan gerçek hedef saldırganlığında gerçek düşman olarak görülen rakibe acı vermek, yaralamak veya sakatlamaktır (Çobanoğlu, 1993).

Başkalarının değer verdiği, sevdiği, saydığı nesnelere ya da kişileri küçük düşüren, kötileyen sözlerden başlayarak, kişi için en kutsal değerlerine varan küfür, bu anlamda sözlü saldırganlığın en kötü ve şiddetli biçimidir (Baltaş, 1997). Küfür her toplumun içinde mutlaka ahlaksız bir davranıştır ve en kolaydır; çünkü küfür etmek, en kolay eylemsiz davranış şeklidir. Küfür edilen canlı ve cansız olabilir. Bu durum kızgınlık belirtisinin bir tepkisidir (Kılıçgil, 2001).

Çatışma tipi ilişkiler aynı hedefe ulaşmaya çalışan iki ya da daha fazla kişi veya grubun, birbirlerinin hedefine ulaşmasını açıkça engellemeye çalıştıkları ilişkilerdir. Çatışma süreci sonunda ortaya çıkan, nefrete dayanan ve karşısındakilere maddi ve manevi zarar vermeyi amaçlayan ilişkileri içerir. Sporun profesyonel yapıldığı, sonucunda elde edilecek ya da kaybedilecek değerlerin çok önemli olduğu durumlarda, sporcuların rakibine zarar verecek sertlikte davrandığı görülebilir. Sporda çatışma tipi ilişkilere, daha çok sporcu olmayan kişilerce tribünlerde veya spor alanları dışında rastlanmaktadır. Bu tür ilişkilere başvurularının gerçek nedeni de müsabaka sonuçlarını kabul edememe ya da olağanüstü memnuniyet duyma değil genelde günlük yaşamlarında istediklerini elde edememiş (sevgi, başarı, para vb.) olmalarından kaynaklanmaktadır (Öztürk, 1998).

2.6.1. Futbolda Saldırganlık ve Şiddet

Futbolun amacı; hem oyuncuların, hem de seyircilerin eğlenmelerine, zevk almalarına olanak sağlamasıdır. Bugün Türkiye’de ve Dünyada futbol kadar kitleleşebilmiş başka bir spor yoktur (Konter, 1996).

Spor müsabakalarının amacı, centilmence yarışmak ve kazanmanın yanında sporcuları, yöneticileri, taraftarları, kulüpleri ve hatta toplumları birbirine yakınlaştırıcı kaynaştırıcı ve dostluk bağlarını kuvvetlendirmek olmalıdır (Yetim, 2000).

Ancak statların bugünkü durumuna bakıldığında, futbol oynanan, seyredilen değil karşılıklı güç gösterisi yapılan bir yer olma yolundadır. Taraftarların, oynanan oyundan tat almak yerine, şiddet güdülerini tatmin edecekleri yerler olarak baktıkları görülmektedir (Kıvanç, 2001).

Bir spor dalı olarak futbolun amacı, şiddet yaratmak değildir. Buna karşın futbol, “şiddetin bir boşalım aracı olarak kullanıldığı alanlardan birisi hâline gelebilmektedir” (Galeano, 1997).

Stadyumlarda yaşanan saldırganlığı, toplumsal hayatımızda yaşanan saldırganlıktan bağımsız bir olguymuş gibi ele almak ve tribünleri dolduran kitleleri sanki bu toplumun ürünü değilmiş gibi düşünüp, küfür ettiklerinde, olay çıkardıklarında yargılamak sorunun kökenine inmemek, anlamına gelir (Kozanoğlu, 1990).

Sportif ortam, saldırgan davranışın taklit edilmesi için uygun bir alan sunmaktadır. Futbol sahalarındaki şiddet sosyolojik olarak bir isyanın başka bir bölgeye kanalize edilmesini sağlayan, insanın saldırganlık duygusunun bir dışa vurumu deşarjıdır. Ancak bu deşarjın boyutları da değişmiştir. İdeolojik, politik, ekonomik çalkantılarla yeni bir arayışa çıkan gençlik, biraz da ana babalarının yaşadıkları nedeniyle değiştiremedikleri düzenden kendilerini soyutlamışlar ve futbol sahalarına “ortak bir mekana” yönelirler (Kırıkkanat, 1998).

Statlarda görülen koltuk kırma, yıkma gibi cansız varlıklara yönelik davranışları gözönüne aldığımızda, bu tanımdan başka tanımların varlığı da gözlenmektedir. Buna göre, şiddet ve saldırganlık, canlı ve cansız varlıklara zarar vermeyi amaçlayan bir davranış türüdür (Pulur, 2001). Şiddetin önüne geçebilmek, şiddete karşı bir duyarlılık geliştirmek, bir şiddet bilincine sahip olmakla mümkün olabilir. Sonuç olarak şiddet, dostluğa, sevgiye, beden eğitime, müziğe, sanata, edebiyata, bilime çevirebilirse, şiddetten hem korunmuş hem de şiddetin enerjisinden yararlanılmış olunur (Acet, 2001).

2.6.1.1. Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyolojik ve Psikolojik Etkenler

Futbolda şiddetin oluşumunu tetikleyen çeşitli nedenler vardır. Bunlar genel olarak, sosyal ve psikolojik nedenlere dayanmaktadır. Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün 7-8 Mayıs 2003 tarihinde düzenlediği "Futbolda Şiddet ve Önlenmesi" Sempozyumu'nda konuşan, Adana Demirspor Kulübü Başkanı Mustafa Tuncel'e (2003) göre; şiddeti etkileyen sosyal ve psikolojik faktörler, şöyle açıklanmıştır:

2.6.1.1.1. Sosyal Etkenler

"Bireylerin o maça, stadyuma gelene kadar bulunduğu ortamdan tutun, yaşadığı yer, yaşam şekli, yaşantısında bir takım tutmaya verdiği önem, yaşamındaki amaçlarına ne kadar ulaştığı bile şiddeti ortaya çıkaran tetikçilerdir." diyen Tuncel (2003), sosyal etkenleri şöyle sıralamıştır:

- ✓ Ekonomik zorluklar,
- ✓ Eğitim düzeyinin düşük olması,
- ✓ Şiddete yatkın bir aile ortamı,
- ✓ Bir yere ait olma çabası.

2.6.1.1.2. Psikolojik Etkenler

Tuncel'e (2003) göre; bireyin bu kadar şiddete hazır, her an patlamak üzere bir futbol karşılaşmasına gelmesi, sadece toplumun tetikleme ile olacak bir süreç değildir. Kişinin geçmiş yaşantılarından gelen birçok öğrenme, kendisinde oluşturduğu düşünceler, var olan kişilik özellikleri de dış etkilerle birleştiğinde; ortaya bıçaklarla maça gelen, maç boyunca aklı gelen her türlü küfürü, sebepli-sebepsiz kişilere yöneltebilen, bir anda en tepeye çıkarırken, bir hafta sonra ayaklar altına alabilen, en sevdiği oyuncuya yumruk atabilen, kulüp önünde her an ortalığı yıkmak üzere hazırlanan kişiler haline gelebilmektedirler. Bu ortamı yaratan psikolojik süreçten bazıları, şöyledir:

- ✓ Yetersiz kişilik özellikleri,
- ✓ Öfke kontrolünde zorlanma,
- ✓ Engellenme eşiğinin düşük olması,
- ✓ Özdeşim kurma,
- ✓ Madde bağımlılığı,
- ✓ Arabesk yaşam şekli.

2.7. Futbolda Saldırganlığa İlişkin Etken Gruplar

2.7.1. Güvenlik, Futbol Federasyonu, Kulüp Yöneticisi

1982 Anayasasının 58.maddesinde; "Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır" denilmektedir. 59.maddesinde ise; "Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ruh ve sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder başarılı sporcuyu korur" denmektedir. Bu maddelerde vatandaşların sosyal ve ekonomik haklarından olan spor yapma ve izleme hakkı vardır. İşte bu hakkın kullanılmasında seyircilerin güvenliklerinin sağlanmasında güvenlik kuvvetleri kullanılmaktadır.

Güvenlik kuvvetlerinin spor müsabakalarındaki tutumu; yukarıda belirtilen nedenin yanı sıra polisin hareket, tedbir ve tepkilerini müsabakadaki seyirci taşkınlıklarının seyirdeki rolü yönüyle de önemlidir. Özellikle Türkiye'deki futbol stadyumlarındaki saldırgan davranışların ve bunun verdiği zararların en aza indirgenmesi çalışmalarına polisin getireceği katkılar, polisin halkın güven, destek ve sempatisini toplamasındaki başarısı gibi birçok açıdan son derece önemlidir (Özmaden, 2004).

Spor yarışmalarındaki önlemleri her ilde vali veya görevlendireceği vali yardımcısının başkanlığında, Garnizon Komutanlığı, Belediye Başkanlığı, İl Jandarma Komutanlığı, İl Emniyet Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü temsilcileri ve gerekli görülecek spor kulüplerinin yetkilileri ile basın kuruluşları başta olmak üzere, ihtiyaç duyulacak diğer kurum ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan "İl Spor Güvenliği Kurulu" belirlemektedir. Bu kurulun

kararları doğrultusunda önlemlerin planlanması, bir İl Emniyet Müdür Yardımcısının başkanlığında, ilgili şube müdürlerinin katılımı ile yapılmaktadır. Bu kurul “Spor Müsabakalarında Güvenlik Tedbirleri Genelgesi” doğrultusunda tedbirler alır ve güvenlik kuvvetleri de bu tedbirleri uygular (Özmaden, 2004).

Polisin görev ve yetkilerini belirleyen yasada polis, kamu düzeni ve kamu güvenliğinin sağlanmasından sorumlu olduğu, görevinden başka bir işte hiçbir suretle kullanılmayacağı belirtilmiştir. Bu görevler dışındaki başka görevlerin polis teşkilâtına yüklenmesini bu teşkilâtı yıpratmaktadır. Bunların başında gelenlerden biri ise spor müsabakalarında aldıkları görevler olmaktadır. Buralarda ortaya çıkan sürtüşme, bu teşkilâtın halkla ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine, spekülasyonlara ve yıpranmasına neden olmaktadır. Yaptıkları bu görevden hiçbir kazançları olmadıkları ve halka karşı yıprandıkları için bununla birlikte aslı görevlerini tam olarak yerine getirememekte olup yerlerini özel güvenliklere bırakmalarının daha uygun olduğu söylenmektedir. Kulüplerin 2495 sayılı kanunla özel güvenlik alabilme veya bu birimi kurabilme hakları vardır. Güvenlik kuvvetleri aslı görevlerini stadyum bölgesinde sürdürmek istemekte ve konusu suç olan olayların meydana gelmesi hâlinde, özel güvenliğin veya organizasyonun önleyemeyeceği durumlarda müdahale edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Yılmaz, 2004).

Müsabakalardaki şiddet ve taşkınlıklar; kulüpler ve tüm ilgililer, futbol müsabakalarında seyircilerin şiddet gösterileri ve taşkınlıklarına ilişkin 1986 tarihli Avrupa sözleşmesi, UEFA'nın Nisan 2000 tarihli Güvenlik Kriterleri Talimatı, 6222 Sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, 14.06.2004 gün ve 102 sayılı İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi, 5188 Sayılı Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanun, Türkiye Futbol Federasyonunun Talimat ve Genelgeleri, İl ve İlçe Spor Güvenlik Kurullarının müsabakalarının yapıldığı alanlar, bunların eklentileri ve çevresinde, şiddet ve düzensizliğin, spor ruhuna ilke ve kurallarına uymayan kötü tezahüratın önlenmesi suretiyle huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığı ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik olan alınacak önlemler ve uygulanacak yaptırımlar ile müsabaka öncesi ve genelinde, müsabaka esnasında, müsabaka sonrasında alınacak tedbirlere uygun hareket etmek zorundadırlar. Belirtilen bu hususlara aykırı davranan kulüpler ve

ilgililer hakkında, yasal müeyyideler dışında, federasyon talimatları hükümlerinin ayrıca uygulanacağı belirtilmiştir (Türkiye Futbol Federasyonu, 2004).

Futbol Federasyonu

Federasyon, en yalın haliyle, aynı alandaki çeşitli kuruluşları bir arada toplayan dayanışma birliğidir. Federasyonlar, bir üst birlik olarak yeterli sayıda dernek veya tüzel kişiliğe haiz kuruluşların bir araya gelmesiyle oluşturulur. Spor federasyonlarını da spor kulüpleri oluşturmaktadır (Genç, 1998). Spor federasyonları, kendi spor dallarını yurtiçinde ve yurtdışında yapılan her türlü müsabaka, toplantı, kamp, seminer gibi faaliyetlerin sevk ve idaresinden sorumludur. Her spor federasyonu, bünyesindeki sporcuların eğitiminde ve yetiştirilmelerinde gerekli olan, antrenör yetiştirilmesini sağlar, hakemlik kursları düzenler. Başarılı ve başarıya aday sporcular için kamplar, gelişim kursları düzenler (Demirci, 1991).

Türk Futbol Federasyonu (TFF), bugüne kadar hukukî statü bakımından değişik dönemler geçirmiştir. İlk olarak, Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı (1923-1936), sonrası Türk Spor Kurumu Dönemi (1936-1938), diğer dönem ise 3350 sayılı Beden Terbiyesi Kanunu'na bağlı olduğu dönemdir (1938-1989). Bu kanuna göre; başkan, Beden Terbiyesi Genel Müdürü tarafından atanmıştır. Genel müdürün atadığı başkan, Bakanlık onayı ile bazı dönemlerde ise Başbakanlık onayı ile göreve başlamıştır. Diğer bir dönem, Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri dönemidir. Bu dönemde, 3461 Sayılı Kanun'a göre, başkanın seçim ile göreve gelmesi, 3524 Sayılı Kanun'a göre ise başkanın, Başbakan tarafından, 4 yıl süre ile atanması kabul edilmiştir. Ancak daha sonra tekrar seçim yoluna geri dönmüştür (Çakmak, 1999). "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilatı, Çalışma, Görev, Yetki ve Sorumluluk Yönetmeliği" 22 Kasım 1993 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş (Üçışık, 1995); devamında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Teşkilâtı kurulmuştur. Türkiye Futbol Federasyonu, 3813 sayılı Kanun'un 1.maddesine göre, özerk bir yapıya kavuşarak tekrar kurulmuş ve spor kulüpleri şirketleşmiştir (Çakmak, 1999; Yılmaz, 2004). Federasyon, kendisine tanınan özerklik ile futbol alanında, Türkiye'de en üst ve tek merci konumuna gelmiştir (Çakmak, 1999).

Futbol Federasyonu, futbolun içindeki olguların hemen hemen hepsinden sorumlu olmak zorundadır. Düzgün bir işlerlelikle devamını sağlayabilmesi için de cezai müeyyideleri mevcuttur. Bunlar, ihtar, yarışmadan men, hak mahrumiyeti, seyircisiz oynatma, saha kapatma, para cezası, tescil iptali ve küme düşürme şeklinde icra edilmektedir (Çakmak, 1999).

Federasyonun birçok sorumluluğu olduğu gibi aksayan yönleri de vardır. Çoğu zaman politikayla iç içe görevlerini sürdürmeleri, başkanlık seçimlerindeki sorunlar, ceza uygulamaları, hakem atamaları vb. olaylar ister istemez seyircilerin tepkisini çekmiştir (Kılıç, 2003).

Seyircilerin üzerinde oluşan bu güvensizlik ortamı ile futbolun baş merkezi olarak adlandırılan futbol federasyonuna karşı, seyirci saldırganlıkları artmış ve federasyon seyircinin saldırganlık sebeplerinden biri olarak yerini almıştır. Her federasyon gibi Futbol Federasyonu da futbolcusunun, idarecisinin, üyelerinin, seyircilerinin ve maçta görev yapan kişilerin her türlü davranışından sorumludur. Federasyon UEFA'nın verdiği güvenlik talimatlarına uymak zorundadır. Federasyon maçların oynanacağı statları güvenlik, emniyet ve kapasite açısından periyodik olarak yerel yetkililerce kontrol etmektedir (Kazancıoğlu, 2004).

Kulüp Yöneticisi

Toplumun her kesiminden ve her meslektan insanların yönetici ya da sporcu olarak görev yapabildikleri spor kulüplerini, bu yapıyla toplumun aile birimleri biçiminde değerlendirmek mümkündür. Bu bakımdan spor kulüpleri, spor hizmetlerinin tabana yaygınlaştırılmalarında en önemli spor kuruluşları olmaktadır (Genç, 1998).

Yöneticilerin seyirci saldırganlığı üzerinde çok önemli görevleri bulunmaktadır. Taraftarları tribüne izole eden yöneticiler, şiddete yönelimli grupların diğer taraftara hakim olmasına, tribünde şiddetin empoze edildiği bir alt kültür hegemonyası oluşturmasına yol açabilmektedir (Can ve Can, 2004).

Kulüp yöneticileri, karşılaşma öncesi karşı tarafa olumsuz mesajlar gönderici davranışlardan kaçınmalı, ezeli rekabet içinde olduğunu söyleyen takımlar arasında ilişki arttırılmalı ve desteklenmelidir (Tiryaki, 2000).

Türkiye’deki spor yöneticisinin görevi bilinçli spor kitlesi oluşturmak değil, umut dağıtmaktır. Spor medyasının görevi ise çok izlenip izlenmeme kaygısı ve tirajdır. Oysa böyle olmaması gerekmektedir (Kılıçgil, 2001).

2.7.2. Spor Medyası, Rakip Seyirci ve Amigolar

Türkiye de futbol sahalarında şiddetin ortaya çıkış nedenlerinden biri de spor medyasıdır. Spor medyası yapmış olduğu yayınlarla oynanan oyunun popüler bir kültür olarak algılanmasını ve bu çerçevede değerlendirilmesini engellenmesinin yanı sıra dolaylı olarak futbolsever yığınlarının şiddete karşı eğitilmesi yönünde çaba göstermediği için edilgen bir biçimde de şiddete kapıların açılmasına göz yummuş olmaktadır (Gümüş, 1997).

Dilin kullanımında da taraftarların göstereceği şiddet üzerinde çok etkisi vardır. “Eleyeceksiniz çünkü Türk’sünüz”, “Haydi Türk’ün Gücünü Gösterin”, şeklinde atılan gazete başlıkları, söylemin futbol maçıyla kurgulanmasına örnektir (Kılıçgil, 2003).

Kitle iletişim araçları, kamuoyunun oluşmasında, bilgilenmesinde, yönlenmesinde büyük pay sahibi olmuştur. Bunun sonucu kitle iletişim araçları, spora ihtiyaç duyarken spor olayları ve organizasyonlarında kendilerini topluma anlatabilmeleri açısından kitle iletişim araçlarına büyük ihtiyaçları vardır (Yıldırım, 2003)

Bilindiği gibi kitle iletişim araçları yazılı basın, sinema ve tiyatro, radyo ve televizyon olmak üzere 3 ana grupta toplayabiliriz. Kitle iletişim araçlarının temel fonksiyonları haber ve bilgi sağlama, sosyalleştirme, motivasyon, tartışma ortamı hazırlama, eğitim, kültürün gelişimine katkı, eğlendirme ve bütünleştirme olarak sayılmaktadır. Kitle iletişim araçları, bu fonksiyonları iyi yönde kullandıkları zaman

insanlığa çok faydalı olacağı, olumsuz yönde kullandıkları zaman da toplumu kötü yönde etkileyeceği bir gerçektir (Özmaden, 2004).

Çağımızın demokratik toplumlarında insanlar, bir tek değil ve değişik bilgi, mesaj alma kanallarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Birbirleriyle rekabet halinde kanalların yapmak istediği telkinler ve etkiler bu sebeple güçlü olmayacaktır (Özmaden, 2004).

Rakip Seyirci ve Amigolar

Taraftarlar spor kulüplerinin faaliyetlerini maddî ve manevî destekleyen, kulübün hizmetlerini belirli bir ücret ödeyerek satın alan, her türlü zorluğa rağmen takımına destek olmak için yurt içi ve yurt dışı deplasmanlara giden kulübün esas pazarını oluşturan halk kitesidir (Genç, 1998).

Taraftarlar zaman zaman kendi özel yaşamlarındaki beklentilerini ve umutlarını takımı veya kulübünün başarıları ile doyurmaktadır.

Taraftarlıkta takımın başarısını engelleyen her şey, bizim zararımızdır ve moralimizi bozar. Kimdir başarımızı engelleyen, küfrün en kötüsüne layık bulduğumuz sporcular grubu? Cevabı basittir: “Karşı takım”. Aslında dünyalarını aşırı taraftarlığa bağlamış kişilerin sporseverlikleri mümkün olmadığı gibi futbol sevgileri de sorgulanmalıdır (Ayan, 1999).

Rakip taraftar gruplarının arasındaki saha işgallerini ve değişik ölçeklerde, sık sık şiddetli ve tahribata yol açan türden meydan kavgalarını görmek mümkündür. Fanatizm olgusunun ele alınan biçimlerinden birisi de budur. Fanatizm olaylarına belirli ölçülerde kendini kaptıran pek çok taraftar, saldırgan davranışı, maça gitmenin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir (Bozdemir, 1998).

Futbol sahalarında rakip takımın taraftarları fiziksel tacizin ve şiddetin yanı sıra sözlü ve psikolojik şiddetle de karşı karşıya kalırlar. Tribünlerde rakip takım için kullanılan sloganlarda, rakip takım seyircilerinin erkeklik gururuyla oynanır. Takımlar için bestelenilen sözler, bu temel üzerinedir. Oynanacak olan karşılaşmanın sonucu, her iki takım için de önemliyse ve daha önceki yıllarda taraflar arasında bir

husumet yaşanmışsa, rakip takım taraftarlarını taşıyan otobüsler stadyuma yaklaştıkça gerilimi arttırır. Seyirciler otobüsten indiklerinde kendilerine her türlü küfrü sıralayan, zaman zaman da ellerinde bulundurdukları taş ve sopalarla saldırıya geçen bir kitle ile karşı karşıya kalırlar. Ne olduğunu anlamadan kendilerini kavganın ortasında bulurlar. Stadyuma girildiğinde ise sözlü saldırılar başlar. Maç sonunda tutulan takım yenilmişse dönüş yolculuğu çekilmez olmaktadır. Ev sahibi takımın taraftarlarının stadyum çıkışındaki küfür ve hareketlerine karşılık vermek ve camı çerçeveyi indirmek bir tür deşarj sağlamaktadır. Taraftarlar arasındaki husumet kolayca ortadan kalkmaz, oynanan her deplasman maçı soğuk savaş atmosferinde geçmeye devam eder. Örneğin; Kayserispor - Sivasspor arasında 1967 yılında oynanan ve büyük olayların çıkmasına neden olan karşılaşma sonrasında olaylar, Sivas'ta Kayserililere ait olan dükkânların yağmalanmasına kadar gitmiştir ve daha sonra iki takımın aynı grupta yer almaması sağlanmıştır. Yukarıda aktarılan olaylar, 1990-1991 sezonunda, Aydınspor - Karşıyaka müsabakasında da gerçekleşmiştir. O tarihten bugüne, her karşılaşma gergin bir havada oynanmıştır (Gümüş, 1997).

Standartlarda futbol taraftarlarının oluşturdukları grupların liderleri amigolardır. Amigolar istedikleri gibi grubu yönlendirmektedirler. Gruplar, yani grubun üyeleri de seyircilerdir. Seyirciler takımlarının galip gelmeleri için ellerinden gelen çabayı, amigoların göstermiş olduğu doğrultuda ortaya koymaya çalışırlar. Futbol kulüpleri amigoluğu bir müessese haline getirebilirler (profesyonelleşebilirler). Kulübün bünyesinde, sporcu statüsünde profesyonel görevliler olarak çalışacak amigolar, işlerinin karakterlerine uygun bir eğitimden geçirilmesi ve bu eğitimden geçirilirken dil, edebiyat, şiir, musiki, spor psikolojisi, kitle psikolojisi gibi dersleri aldıktan sonra amigoluk yapabilir duruma gelmesi ve amigoluk belgesi verilmelidir. Amigoluk belgesi olmayan kişi amigoluk yapmamalıdır. Çünkü amigolar büyük kitlelere hitap etmektedirler. Bu yenilikler başta futbol olmak üzere, kitle seyircisine sahip olan bütün spor dallarında yeni bir heyecan, seviyeli ve mümkün mertebe teşkilatlı yeni bir seyirci, kaliteli bir rekabet, tezahürat ve sloganlar, daha etkili ve estetik bir özellik kazandıracak, sporun sosyal bütünleşme hususunda daha müessir olmasına büyük katkıda bulunacaktır (Bozdemir, 1998).

2.7.3. Antrenör, Futbolcu, Hakem

Antrenör, en genel anlamıyla, sporcunun başarısı için spor becerileri ve strateji ile gelişimini sağlayan kişidir. Boks, futbol, basketbol, atletizm gibi branşlarda, oyuncularını yapılacak müsabakalara ve turnuvalara hazırlayan kimsedir. Antrenmanlarda, amatör veya profesyonel tüm sporcularını zaman, mekan, donanım, teknik, taktik gibi değişkenleri de gözönüne alarak yeterli düzeye çıkarmakla yükümlüdür (Antrenör, 07.06.2012).

Sporcu için iyi bir öğretici ve iyi bir arkadaştır. Bir antrenör öğrettiği ana sporun yanısıra, o spora faydalı olan diğer yan dalları anatomi, fizyoloji, sporcu sağlığı ve kondisyon gibi konuları da gayet iyi bilmeli sistem ve bilimsellikten ayrılmamalıdır (İyi bir antrenör nasıl olmalıdır?, 01.06.2012).

Antrenör, öğrencisinin teknik ve bedensel gelişmesinin yanında, onların toplumun diğer fertleri ile iyi ilişkiler kurmasını da sağlamalı; toplumda kişilik sahibi insanlar yetiştirmelidir. Hiçbir zaman öğretmekten bıkmamalı, yorulmamalıdır. Öğrencilerinin kendisinden daha iyi olması için çalışmalı ve bundan gurur duymalıdır. Öğrencileri arasında, çok ufak yaşta olanları da vardır. Bunlar haftada 2-3 kez çalışmaya gelir. Ana-babaları tarafından antrenöre emanet edilirler. Antrenör onlara öğretecekleri ile ana-babadan sonra gelir. Tıpkı okullardaki öğretmenler gibi. Çocuk, gelişme ve öğrenme çağını yanında geçirdiği antrenörünü önce gözünde büyütecek, sonra da onu örnek alacaktır. Antrenöründen öğrenecekleri, onun tüm hayatını etkileyecektir. Bu nedenle, verilen her şey güzel olmalı; antrenör, hiçbir zaman kötü örnek olmamalıdır (Antrenör nasıl olmalıdır?, 25.05.2012).

İyi bir antrenörün, iyi bir baba gibi görünmesi dileği, çoğu kez gerçekleşmeyebilir. İyi babanın özelliklerinden sayılan güçlü, metin, saygıdeğer, sevecen, ciddiyetsizlikten uzak ve ne yaptığını bilen tutum ve davranışların, antrenörde de bulunması beklenir. Yalnız sporcular değil, yönetici ve sporcuların yakın akrabaları, ayrıca seyircilerin de genellikle antrenörü bir baba olarak algıladıkları görülmektedir. Takımı oluşturan sporcular ile antrenör arasındaki yaş farkı çok değilse, baba imajının yerini, ağabey imajı almaktadır. Hangi düzeyde olursa olsun, bir spor takımının başarısızlığından, öncelikle antrenör sorumludur. Bir

başka deyişle, sporcular ile yenilgi konusunda doğrudan yüzyüze gelinilmez. Üstelik sporcuların hataları, kamuoyu tarafından bağışlanabilmektedir. Sürekli kaybeden bir spor takımındaki oyuncuların değiştirilmesine de sık rastlanmaz. Değiştirilenler, daha çok antrenör ve yöneticilerdir. Genelde takımı oluşturan sporcular, belirli nitelikler açısından yetersiz görünebilir. Hatta antrenör, yapılabileceklerin en iyisini ortaya koymuş da olabilir. Fakat düşünülebilecek gerçek ve iyi niyetli çabalar, sonucu değiştirmez. Görevine son verilen, antrenör olmaktadır (Koç, 1994).

Antrenörlük mesleği ve antrenörün görevleri konusundaki görüşlere bakıldığında, bir sporcu, antrenörünün teknik, taktik, bilgi ve stratejisinin doğruluğuna katılıyorsa, eğitim kolaylaşmakta, öğrenme artmaktadır. Sporcu antrenörünü seviyor ve ona saygı duyuyorsa, büyük olasılıkla antrenörünün önerilerine uyar ve görevini yerine getirir. Antrenörün en önemli sorunlarından biri de takımı oluşturacak sporcuların seçimidir. Oyuncuların seçiminde, elde ne tür objektif ölçülerin bulunduğu, antrenmanlarda sporcunun gösterdiği başarının yeterli olup olmayacağı, sporcunun içtenlikle ortaya koyduğu çaba, antrenör tarafından gözönünde tutulacak konulardır. Antrenör, takımdaki gerekli atmosferi yaratamaz ve ciddiye alınması gereken bir kişi olduğunu hissettiremezse, sporcularda da öğrenme isteğinin kalmadığı görülmektedir. Ayırım yapmaksızın, sporcular ile dürüst davranışlara dayanan içtenlikli ilişkiler, hem bireysel, hem de bütünüyle takım başarısını arttırabilir (Koç, 1994).

Futbol içerisindeki aşırı rekabetin ve şiddetin önlenmesi için de antrenörlere bazı görev ve sorumluluklar düşmektedir. Antrenör, öncelikle iyi bir eğiticiidir. Bilimsel, felsefî, ahlâkî her alanda, kendisini ve sporcusunu geliştirmekle sorumlu kişidir. İyi bir antrenör olmak, zor değildir. Bunun şartları, günümüzde zor da olsa gerçekleştirilmesi mümkündür. Prensip sahibi olmalıdır. Gerçekçi hedefler ile oyuncularının güçlü yanlarının açığa çıkmasını sağlamalıdır. Sporcularının saha içerisinde yapması gereken olumlu ve olumsuz davranışları belirlemeli; rakibe, hakeme, seyirciye, yönetime, medyaya vb. karşı hâl ve hareketlerine dikkat etmeleri gerektiğini, ihlâli durumunda, başarılı olunsa bile o sporcusunun cezalandırılmasını sağlamalıdır. Kazanmanın her şey olmadığını bilen ve bildiren bir kişi olmalıdır (Acet, 2001).

Futbolcu

Futbolcu olmak, herhangi bir mesleğe sahip olmaktan çok farklıdır. Aslında bir futbolcu için mesleğini icra etmek yani futbol oynamak, kolaylıkla yerine getirebileceği tek hedeftir. Bunun yanında, üzerinde hissettiği baskılar ve diğer dış etkenler de ilk olarak futbolcunun oynadığı futbolu etkiler. Kazanmak zorunda olduğunu düşündüğü bir maça çıkarken, futbolcunun üzerinde, futbol, bir takım oyunu olduğu için hata yaparsa, tüm takımı etkileyeceği ihtimali nedeniyle çok büyük bir baskı bulunmaktadır (Özmaden, 2004).

Futbolcuların, kendilerini anlatabilme, izah edebilme gibi bir takım sorunlar hissetmesinden kaynaklanan davranışları vardır. Golü atan oyuncunun formasını tribünlere doğru göstererek öpmesi, kulübüne olan aidiyet göstergesidir. Kulübe aidiyet göstergesi; taraftarın, spor kamuoyunun, spor yazarlarının ve kendi yöneticilerinin gönlünü hoş tutmak içindir. Böyle bir aidiyetlik göstergesinde, iş, bazen çığırından da çıkmaktadır; itişip kakışmalar, küfürler, yumruklaşmalar olmaktadır. Dünyada bunun bir standardı olmadığı gibi, ülkemizde de yoktur (Doğan ve Moralı, 1996).

Maç sonu tünele doğru giden futbolcuların kamerayla sohbetleri, taraftarla kurduğu dolaylı bir ilişkidir. Her mesaj, futbolcunun taraftara kendini anlatma, onun kendisini haklı görmesini, övmesini, yermesini sağlama operasyonunun hemen hemen tek aracıdır (Kurtuluş, 2001).

Profesyonel ve tecrübeli futbolcular, kuralları içerisinde rakibe sert oynamayı, onun oyununu bozmayı, rakibi durdurmaya çok iyi bir şekilde uygulayabilir. Aynı davranışı genç ve tecrübesiz oyuncular gösteremeyebilirler, sınırlarını ayarlayamaz karşı tarafın sakatlanmasına veya kendisinin oyundan atılmasına sebep olabilirler bu yüzden antrenörlerin bu oyuncuları daha iyi eğitmeleri gerekmektedir (Saçaklı, 1994).

Hakem

Hakemin sözcük anlamı “oyunu yöneten sorumludur”. O hâlde hakem, kendisine verilen yetkilerle bir yargı görevi üstlenerek müsabakanın kurallar içinde oynanması, aksi davranışların da cezalandırılması ile görevlendirilen kişidir. Hakemlik futbolun en önemli yanını oluşturmaktadır (Özmaden, 2004).

Hakemler, seyirci, futbolcu ve rakip takımlar arasında köprü görevi görmekte, bir yandan da oyunun önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde değerlendirilmesini yapmaktadır. Günümüzde çağdaş hakem, futboldaki değişimleri izleyen, FIFA ve Merkez Hakem Kurulu talimatlarını takip edip uygulayan, hızlı ve tempolu oyunun gerektirdiği fiziksel ve zihinsel yeteneklere sahip, hakemlik kurumunun prensiplerine saygılı, arkadaşlarına ışık tutan, kendine güvenen, mütevazı, bilgili, görgülü ve kültürlü bir portre çizen kişi olarak tanımlanmaktadır (Özmaden, 2004).

Hakemlik, artık bir meslek hâline getirilmelidir. Kişiler nasıl doktor, subay, öğretmen vs. çeşitli mesleklere sahip ise hakemler de yalnızca bu işle uğraşmalıdır. Bu takdirde hakemler, mesleklerinde en iyi olma ve meslektaşları arasında yarışma imkânına kavuşmuş olacaktırlar. Rekabetin olduğu yerde de başarının kaçınılmaz olduğu bilinen bir gerçektir (Baylan, 2001).

Hakemler, saha içinde ve dışında birçok problemle uğraşmak durumunda kalmaktadırlar. Medya baskısı, yönetici baskısı, seyirci baskısı altında tüm problemleri objektif bir şekilde çözüme oldukça zorlanmaktadır. Herkesin taraflı olduğu ve sınırlı olanakları kendi çıkarları için kullandığı bir ortamda hakemin sarsılmaması mümkün değildir. Hakemlik kurumu çağdaş gelişmelerle donatılmadıkça, hukuksal ve sosyal güvenceler altına alınmadıkça, hepsinden önemlisi sporda ahlâkı ön plana çıkarmadıkça, hakemlerin işi her geçen gün zorlaşacaktır (Kılıç, 2003).

2.8. Futbolda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Yasalar ve Emniyet Uygulamaları

2.8.1. Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine ve Polisin Görevlerine Yönelik Yasalar

2.8.1.1. Anayasa'dan Kaynaklanan Görevler

Yasalarımız, vatandaşlarımızın Anayasal haklarını huzur ve güven içinde yerine getirebilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını, devletimizin kurum ve kuruluşlarından istemektedirler. 1982 Anayasası'nın 59.maddesinde "Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının, beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır; sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder." denmektedir. Şüphesiz ki huzur ve güven ortamı sağlanmadan, vatandaşlarımızın spor yapabilmesi mümkün değildir. Bunu da sağlayacak olan güvenlik güçlerimiz, özellikle Emniyet Teşkilatı'dır.

2.8.1.2. Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'ndan Kaynaklanan Görevler

Polisin görevi, öncelikle önleyicidir yani şiddet olaylarının çıkmaması için gerekli caydırıcı tedbirleri almaktır. Bu durum PVSK'nın 1.maddesinde şöyle ifade edilmektedir: "Polis; asayiş, amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masumiyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatını temin eder. Yardım isteyenler ile yardıma muhtaç çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerin kendisine verdiği vazifeleri yapar." denmektedir.

Polis, şiddet olaylarının oluşmadan önüne geçebilmek için çeşitli yetkilere sahiptir. Önleme araması da bunlardandır. 5681 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un (PSVK) 3.maddesi, bu yetkiyi şöyle ifade eder: "2559 Sayılı Kanun'un 9.maddesi, aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir: Polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usulüne göre verilmiş Sulh Ceza Hâkiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, mülki amirin vereceği yazılı emir ile kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre

gerekli işlemleri yapar. “Yine bu maddenin devamında, spor karşılaşmalarında uygulanacak önleme aramasının mahiyetine açıklık getirilmekte ve şöyle denmektedir: “Spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların olduğu hallerde gecikmesinde sakınca hal var sayılır.” Aynı zamanda bu ifade ile spor karşılaşmaları için yapılacak önleme aramalarının gecikmesinde sakınca olan hal kabul edilişi ve arama izninin mülki amirden alınabileceği belirtilmiş olmaktadır.

Polisin görevleri sadece önleme amaçlı değildir. Almış olduğu tüm tedbirlere rağmen şiddet olayı ortaya çıkmışsa bu durumda polisin zor kullanma, gerekirse silah kullanma yetkisi doğar. Bu da PVSK'nın 16.maddesinde şöyle ifade edilir: “Polis, görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direnişi kırmak amacıyla ve kırarak ölçüde zor kullanmaya yetkilidir. Zor kullanma kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartlar gerçekleştiğinde silah kullanabilir. ”Burada geçen bedeni kuvvet ve maddi güç kavramları ise maddenin devamında şöyle açıklanır”.

a) Bedeni kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedeni gücü,

b) Maddi güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedeni kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fiziki engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade eder.”

PVSK'nın Ek-6 maddesi de zor kullanma konusunu yukarıdakine benzer ifadelerle şöyle açıklar: “Polis, yakalanması gerekli kişi veya dağıtılması gereken topluluğun direnmesi, saldırıya yeltenmesi veya saldırıda bulunması hallerinde, bu fiilleri etkisiz hale getirmek için zor kullanır. Zor kullanma, direnme ve saldırının mahiyetine ve derecesine göre etkisiz hale getirilecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedeni kuvvet, maddi güç ve kanuni şartları gerçekleştiğinde her çeşit silah kullanma yetkilerini ifade eder. Toplu kuvvet olarak müdahale edilen durumlarda, zor kullanmanın derecesi ile kullanılacak araç ve gereçler müdahale eden kuvvetin amiri tarafından tayin ve tespit edilir. ”

2.8.1.3. Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nden Kaynaklanan Görevler ile Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 6222 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Görevler

Sportif karşılaşmalarda özellikle futbol maçlarında en etkin güvenlik önlemlerini Çevik Kuvvet Polisi almaktadır. Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği'nin 4.maddesi, zor kullanmayı şöyle tanımlar: “Kanunsuz toplu hareket haline gelen herhangi bir toplumsal olayın etkisiz hale getirilmesi veya önlenmesi veya dağıtılması için; toplu hareketin niteliğine veya dağıtma sırasında meydana gelen cebir ve şiddet veya tehdit veya saldırı veya direnişin derecesine ve güvenliğine göre kademeli şekilde artan ölçüde bedeni kuvvet, maddi güç ve silah kullanılması halini ifade eder.”

Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair 6222 Sayılı Kanun'dan Kaynaklanan Görevler

İşte bu düşüncelerle vatandaşlarımızın boş vakitlerini hoşça geçirmeye çalıştıkları faaliyetlerden olan sportif faaliyetler sırasında huzur ve güvenliğin sağlanması için “Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun” çıkarılmıştır. Kanunun amacı, 1.maddede şöyle ifade edilmektedir: “Bu kanunun amacı; müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesidir.”

Belirtilen kanunda müsabaka güvenliği başlığı altında polisin görevleri 7.madde'de şöyle ifade edilmektedir: “Müsabaka güvenlik amiri, spor müsabakalarında alınacak güvenlik önlemlerinin yürütülmesi ve denetlenmesi konularında, müsabakanın güvenliği ile ilgili tüm kişi ve kuruluşlarla gerekli koordinasyonu sağlamakla yetkili ve görevlidir.

Her spor güvenlik birimi amiri, futbolda en üst lig ve bir altındaki lig için, her bir kulüple ilgili bir kolluk görevlisi görevlendirmekle yükümlüdür. Belirlenen

kolluk görevlisi, deplasman maçları dahil ilgili kulübün bütün maçlarında görevlendirilir.

Müsabakanın yapıldığı spor alanında genel kolluk görevlileri ile özel güvenlik görevlileri, müsabaka güvenlik amirinin emir ve denetiminde birlikte görev yapar. Müsabaka güvenlik amiri her zaman tribünlerdeki genel kolluk görevlilerinin sayısının artırılmasına karar verebilir.

İl veya ilçe spor güvenlik kurulları, spor alanında spor kulüplerinin bulundurmaları yükümlü oldukları özel güvenlik görevlilerinin sayısını ve görev alacakları yerleri belirlemekle yetkilidir.

Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi Kanununa göre il ve ilçelerde, il ve ilçe spor güvenlik kurulu oluşturulması gerekmektedir. İl spor güvenlik kurulu her ilde Vali veya Vali yardımcısının başka anlamda Belediye Başkanlığı, İl Jandarma Komutanlığı, İl Emniyet Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, ilgili federasyon, İl Sağlık Müdürlüğü temsilcileri ve gerekli görülecek spor kulüplerinin yetkilileri basın kuruluşlarının ve ilgili kamu kuruluşlarının temsilcilerinden oluşturulan kuruldur. İlçe spor güvenlik kurulu, her ilçede kaymakam başkanlığında, il spor güvenlik kurulunda yer alan kurum ve kuruluşların ilçedeki temsilcilerinden oluşur. Kurul ayda bir kez olağan ve lüzumda olağanüstü toplanmak suretinde il ve ilçelerde yapılacak bütün spor müsabakalarında alınması gerekli güvenlik tedbirlerini belirler.”

2.8.2. Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Emniyet Uygulamaları

Türkiye’de senede 5.115’i profesyonel olmak üzere, 65.000 futbol maçı oynanıyor. Her hafta yüzbinlerce kişi, senede ise 20–25 milyon kişi, sportif müsabakaları izliyor. Tabi ki televizyonları başındaki milyonlarca insanı da bunlara eklemeyi unutmamalıyız. Bu yüzden futbol, geniş kitlelerin kaçış alan ve sığınağı olmuştur (Yüksel, 2003).

Futbolun bu kadar geniş kitlelere hitap etmesi, beraberinde bu kitlenin asayişinin sağlanması problemini de gündeme getirmektedir.

Gerek yasalarımız, gerekse uluslararası anlaşmalar, polise spor karşılaşmaları sırasında güvenliğin sağlanması görevini yüklemektedir.

UEFA, Nisan 2000 tarihinde “Stadyumlarda Güvenliğin Sağlanması ve Kitle Hareketlerinden Korunmak Amacıyla UEFA Kupalarında Oynanan Tüm Müsabakalarına Katılan Kulüpler, Federasyonlar ve Maç Düzenleyicilerinin Tabi Olduğu Stadyum Güvenlik ve Emniyet Tedbirlerine İlişkin Talimat” adı altında, bir talimatname hazırlamıştır. Bu talimatname içerisinde; stada alınacak önlemler, seyirciye bağlı önlemler ve toplu makamları ile iş birliği konuları ele alınır. Tüm bu yasa ve yönetmeliklerin çıkmasına karşın bununla ilgili alt yapı çalışmalarımız henüz başlangıç aşamasında diyebileceğimiz bir seviyededir. Bununla ilgili bir örnek verecek olursak, futbolun beşiği dediğimiz İngiltere’de, futbol sahalarındaki şiddeti önlemek ve kontrol altına almak amacı ile Ulusal Futbol İstihbarat Birimi, 1986 yılında kurulmuştur. Aradan geçen 17 yıllık süreç sonunda, İngiltere futbolunda çok olumlu gelişmeler kaydedilmiştir (Yüksel, 2003). EGM Güvenlik Daire Başkanlığı’nın 18.08.1989 gün ve 230562 sayılı genelgesine göre;

Toplumda son derece önemli bir yere sahip olan spor faaliyetlerinin, amacına uygun bir şekilde cereyan etmesi ve karşılaşmalarda herhangi bir üzücü olaya meydan verilmemesi amacıyla, alınacak güvenlik tedbirlerinin değerlendirilmesi için il düzeyinde “İl Spor Güvenlik Kurulu ve Spor Asayiş Komitesi” kurulmuştur.

EGM Asayiş Daire Başkanlığı’nın 09.08.1998 gün ve 00138 sayılı genelgesine göre takımların durumu, taraftarların sayısı ve müsabaka yerlerine geliş gidiş güzergâhları hakkında edinilen bilgiler sonrası alınacak güvenlik tedbirleri;

- a) Müsabaka öncesi il genelinde alınacak tedbirler,
- b) Müsabaka öncesi spor sahası ve çevresinde alınacak tedbirler,
- c) Müsabaka esnasında alınacak tedbirler,

d) Müsabaka bitiminden sonra alınacak tedbirler, olmak üzere dört ana başlık altında değerlendirilmektedir.

2.8.2.1. Müsabaka Öncesi İl Genelinde Alınacak Tedbirler

İstihbarata önem verilerek, müsabaka öncesi takımların durumu, taraftarların yapısı, sayısı ve müsabaka yerlerine geliş-gidiş durumları hakkında bilgi toplanır. Elde edilen bilgilere göre görevlendirilecek personel sayısı, görev yerleri, göreve sevk şekli ve dönüşleri planlanır (Çelik, 2007).

Normal asayiş ve trafik hizmetlerinden ayrı olarak müsabaka öncesinde, müsabaka yerine giden önemli yollar ve caddeler ile müsabaka yerinin çevresinde, giriş kapıları, gişelerin önlerinde duruma göre motorlu, yaya devriyeler gönderilir. Nokta görevleri verilebilir. Çıkabilecek muhtemel toplumsal olayları bastırabilmek için şehrin uygun yerlerinde hazır kuvvet bulundurulur (Özdemir, 2001).

2.8.2.2. Müsabaka Öncesi Spor Sahası ve Çevresinde Alınacak Tedbirler

Müsabakanın yapılacağı salon, saha, stat gibi yerlerin giriş ve çıkış kapılarında arama yapılarak saldırıda kullanılacak veya halkın huzurunu bozabilecek tenekeli, şişeli meşrubatlar, taş, sopa, sert meyve, zincir, silah, kimyevi gazlar veya patlayıcı maddeler, halkın huzurunu bozucu aletler ve sarhoşların sokulması önlenir (Gültekin, 2008).

Stadyum veya spor salonu içinde, yakın çevresinde ve seyircilerin geliş-gidiş yollarında meydana gelebilecek olaylara karşı yeterli güvenlik tedbirleri alınmalıdır. Seyircilerin stadyum ve salonların içine ve çevresine şiddet olaylarında kullanılmaya yarayacak her türlü eşya vb. aletleri sokmalarını engellemek amacıyla spor mahalline girişlerde sıkı kontrol yapılmalıdır (Gültekin, 2008).

Kulüp yöneticileri ve amigolara, maç esnasında çirkin ve tahrik edici tezahüratlarda bulunulmaması hususunda uyarılır. Karşılaşmalara bayan seyircinin gelmesi nedeniyle girişlerde yapılan aramalar için bayan polis memurları bulundurulur. Karşılaşmaların bitimine kadar görevlilerin görev yerlerinde kalmaları, maçın başlaması ile birlikte saha dışında bulunan ve içeri girmemiş olan kişilerin

tamamının saha dışına çıkarılması, maçın bitimine kısa bir süre kaldığında da izdiham önlenmesi bakımından kapıların açılması konusunda duyarlı olunur (Geleri, 2003).

2.8.2.3. Müsabaka Esnasında ve Müsabaka Bitiminden Sonra Alınacak Tedbirler

Müسابaka yönetmeliği ve diğer yönetmeliklere göre; saha içinde, takımların oyuncularını, yedek oyuncularını, idarecilerden biri, teknik antrenörler, masörleri, hakemler, sağlık görevlileri, basın mensupları, Bölge İl Müdürlüğü'nce görevlendirilen saha komiseri ve üniformalı olarak görevli güvenlik mensupları bulunabilir. Saha içi ve seyirci düzeninden birinci derecede saha komiseri sorumludur. Müsabaka esnasında, müsabakanın yapıldığı saha içine hakemin daveti olmadan veya müsabaka durmadan hiç kimse giremez. Polis müsabaka sırasında saha içinde bulunması gereken şahıslarla ilgili olaylara müsabaka hakeminin veya saha komiserinin talebi olmadan müdahalede bulunamaz. Saha içinde görevli olan güvenlik kuvvetleri saha komiserinin görevini yapmasına yardımcı olmakla beraber seyircilerin saha içine girmelerini önler. Müsabaka bitiminde yine seyircilerin saha içine girmelerine mani olunup, sporcuların emniyeti sağlanarak herhangi bir saldırıya maruz kalmadan soyunma odalarına güvenlik içinde götürülür (Özdemir, 2001).

Devre arası ve maç sonrası hakem ve sporcuların güvenlik içerisinde odalarına gelmesine yardımcı olunur ve güvenlik tedbirlerinin dinlenme sırasında da alınması temin edilir. Tribünlerde fanatik seyircilerle taşkınlık yapma ihtimali bulunan gruplar devamlı kontrol altında tutularak bunlar videoya alınır. Maç sonrası bu çekimlerden yararlanmak suretiyle fanatik seyircilerin tespitleri yapılır (Geleri, 2003).

Müسابaka esnasında olay çıkaran seyircilerin gözaltına alındıktan sonra kimlik tespiti yapılarak arşiv bilgileri düzenlenmelidir. Olay çıkartanlar ve üzerlerinde suç unsuru bulunanların adli işlemleri yapılmalıdır (Gültekin, 2008).

Müsabaka Bitiminden Sonra Alınacak Tedbirler

Müsabakaların bitiminde dağılan seyircilerin veya sporcu ve hakemlerin, fanatik bir grup seyirci tarafından tecavüze veya saldırıya uğraması mümkün olduğu gibi, grupların birbirlerine de saldırmaları, çevrede maddi tahribata yol açmaları, hatta yolları sürekli işgal edip pankart ve flama gibi araçları da kullanarak gösteri yapmaları, araçlı konvoylar oluşturarak trafik düzenini bozmaları mümkündür. Bu bakımdan stat, saha ve salon çevresinde gerekirse saha içinde lüzum görülen yerlerde önceden yaya veya araçlı tertibat alınmalı ve yukarıda belirtilen hareketlerin ortaya çıkması halinde yeterli kuvvetle derhal müdahale edilmelidir. Sporcu ve hakemlere bir saldırı ihtimali veya onlardan bir talep varsa mutlaka polis nezaretinde gidecekleri yerlere kadar veya makul bir mesafeye kadar götürülmelidirler (Özdemir, 2001).

Karşılaşma sonrası, önce misafir takım daha sonra da ev sahibi takım taraftarlarının spor salonunun veya stadyumun ayrı kapılarından çıkarılması ve güvenlik içerisinde şehri terk etmesi temin edilir. Maçların büyüklük ve özelliğine göre, önce ev sahibi takımın seyircileri de çıkarılabilir. Şehri terk edecek misafir takım sporcu ve taraftarların gidecekleri yol güzergâhlarında bulunan il ve ilçelerin güvenlik kuvvetleri haberdar edilerek yol boyunca gerekli tedbirlerin alınması sağlanmalıdır (Gültekin, 2008).

3. MATERYAL VE METOT

Araştırmanın evrenini, 2010 yılının Mart ve Nisan ayları içerisinde, Bursa'da görev yapan emniyet mensupları oluşturmaktadır. Örneklemi ise Bursa Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak seçilen 200 emniyet mensubu oluşturmaktadır.

Araştırma, tarama modelindedir. Probleme ilişkin mevcut bilgiler ise ilgili literatürler taranarak oluşturulmuştur. Akabinde araştırmaya uygun olarak hazırlanmış olan anket, örneklem grubuna uygulanmıştır. Deneklerin seçiminde, tam tesadüfi yöntem uygulanmıştır.

Araştırmanın anketi, 2 bölümden oluşmaktadır: Anketin birinci bölümünde; örneklemin kişisel özelliklerini belirleyici sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise, seyirci saldırganlığına sebebiyet verdiği düşünülen farklı referans gruplarının ve bu referans gruplarında sık rastlanan davranışların seyirci saldırganlığı üzerindeki etkileri sorulmuştur. İkinci bölümde yer alan referans gruplarında sık rastlanan davranışların etki düzeylerinin belirlenmesi için Likert tipi beşli dereceleme ölçeği oluşturulmuştur.

Anketin ön uygulaması, 2010 Mart ayı içerisinde, Bursa Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğünde görevli polis memurları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Deneklerin seçiminde, tam tesadüfi yöntem uygulanmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında, SPSS 18.0 istatistik programı kullanılmıştır. Ön uygulama anketlerinden elde edilen

verilerin yardımıyla anket maddelerinin güvenilirlik analizi yapılmıştır ve ankette yer alan 92 maddenin güvenilirlik-geçerlik katsayısı (crombach alfa değeri) 0,93 olarak bulunmuştur.

Anketimizdeki verilerin, frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Verilerin geneli, sınıflama ve sıralama ölçme düzeylerine uygunluk göstermektedir. Anketimizdeki veriler, istatistiksel sonuçları elde edilme aşamasında, uygunluğuna bakılmak suretiyle gerekli yerlerde 't testi', gerekli yerlerde de 'ki-kare ilişki testi' uygulanmış, p değerine göre yorumlanmıştır. Yüzdelerin en fazla olduğu değerler ile diğerleri karşılaştırılmıştır.

Verilerin istatistiksel analizinde ve yorumlarda $\alpha = .05$ anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

5. BULGULAR

Tablo 3.1. Demografik Bilgiler

	Yaş	F	(%)
Yaş	18-23	55	27.5
	24-28	120	60
	29-33	14	7
	34-38	6	3
	39-45	5	2.5
	Toplam	200	100
Eğitim durumu	Lise ve Dengi	3	1,5
	Üniversite, Yüksekokul	189	94.5
	Lisansüstü	8	4
	Toplam	200	100
Gelir seviyesi	Alt	16	8
	Orta	178	89
	Üst	6	3
	Toplam	200	100

Deneklerimizi yaş gruplarını incelediğimizde; 24-28 yaş grubu arası, %60'ına tekabül etmekte, 18-23 yaş grubu arasında olanlar, genelin %27.5'ini oluşturmaktadır. 29-33 yaş grubunu %7'lik, 34-38 yaş grubunu ise %3'lük bir kısım oluşturmaktadır. 39-45 ve üstü yaş grubunda olanlar da %2.5'ini kapsamaktadırlar.

Eğitim düzeyine baktığımızda, üniversite veya yüksekokullardan mezun olan emniyet mensuplarının %94.5'lik bir kısmı oluşturduğu tespit edilmiştir. %4'lük bir kısım oluşturan mevcut ise lisansüstü mezun olmuştur. %1.5'lik kısmı oluşturan mevcut ise lise ve dengi okullardan mezun olmuştur.

Gelir seviyesine göre baktığımızda, gelirin alt seviyede olduğunu ifade edenler, bütünün %8'lik bir kısmını oluşturmaktadır. %89'luk bir kısım ise gelirin

orta seviyede olduğunu ifade etmiştir. %3'lük bir kısım ise gelirinin üst seviyede olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 3.2. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarının Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Spor medyası	3	1.5	5	2.5	23	11.5	45	22.5	124	62	4,41
Seyirci	7	3.5	15	7.5	38	19	51	25.5	89	44.5	4,00
Hakem	6	3	12	6	45	22.5	49	24.5	88	44	4,00
Kulüp Yöneticileri	5	2.5	16	8	43	21.5	66	33	70	35	3,90
Futbolcu	8	4	22	11	49	24.5	69	34.5	52	26	3,67
Antrenör	13	6.5	33	16.5	70	35	49	24.5	35	17.5	3,30
Futbol Federasyonu	21	10.5	44	22	65	32.5	41	20.5	29	14.5	3,06
Güvenlik Güçleri	37	18.5	44	22	57	28.5	29	14.5	33	16.5	2,88

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.2’de, emniyet mensuplarına göre saldırganlığı tetikleyen faktörlerin başında “çok etkili” düzeyden ele alındığında; ilk sırayı, spor medyası faktörü almaktadır (%62). Bunu sırası ile seyirci (%44.5), hakem (%44), kulüp yöneticisi (%35), futbolcu (%26), antrenör (17.5), güvenlik güçleri (%16.5) ve son olarak da futbol federasyonu yer almaktadır (%14.5).

“Etkili ve çok etkili” gruplar bir arada ele alındığında; ilk sırayı, spor medyası alırken (%84.5), 2. sırada seyirci (%70), 3.sırada hakem (%68.5), 4.sırada kulüp yöneticileri (%68), 5.sırada futbolcu (%60.5), 6.sırada antrenör (%42), 7.sırada futbol federasyonu (%34.5) ve 8.sırada güvenlik güçleri (%31) faktörleri sıralanmaktadır.

Genel olarak bakılıp bu faktörler incelendiğinde; emniyet mensuplarının futbol unsurlarında en çok seyirciyi saldırgan yapan unsuru yine ($\bar{x}= 4,41$) “çok etkili” düzeyi ile spor medyası almaktadır, diğer unsurlar sırası ile “etkili” grubun

içerisinde bulunan hakem ($\bar{x}=4,00$), seyirci ($\bar{x}=4,00$), kulüp yöneticileri ($\bar{x}=3,90$), futbolcu ($\bar{x}=3,67$) alırken, antrenör, futbol federasyonu, güvenlik güçleri, orta derecede etkili olarak karşımıza çıkmıştır ($\bar{x}=3,30, 3,06, 2,88$).

Tablo 3.3. Emniyet Mensuplarına Göre Spor Medyasının Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	F	%	F	%	F	%	F	%	f	%	
Oynanılacak maçın öneminin abartılması	3	1.5	2	1	22	11	67	33.5	106	53	4,35
Taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar	-	-	4	2	28	14	69	34.5	99	49.5	4,31
Doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar	-	-	7	3.5	34	17	64	32	95	47.5	4,23
Spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler	1	.5	7	3.5	40	20	79	39.5	73	36.5	4,08
Taraftar yazarların (başkan, futbolcu, antrenör, vs) eleştirileri	3	1.5	19	9.5	50	25	70	35	58	29	3,80
Tarafsız görünen yazarların taraflı davranarak seyirci aleyhinde kamuoyu oluşturmaları	1	.5	14	7	60	30	71	35.5	54	27	3,81
Medyadaki hakem otoritelerin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları	7	3.5	16	8	68	34	63	31.5	46	23	3,62

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.3’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından spor medyasına ilişkin saldırganlığı tetikleyen faktörlerin başında “çok etkili” düzeyden bakıldığında; ilk sırayı, oynanılacak maçın öneminin abartılması (%53) almaktadır. Bunu sırası ile taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar (%49.5), doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar (%47.5), spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler (%36.5), taraftar yazarların (başkan, futbolcu, antrenör, vs.) (%29), tarafsız görünen yazarların taraflı davranarak seyirci aleyhinde kamuoyu oluşturmaları (%27), son olarak da

medyadaki hakem otoritelerin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları (%23) takip etmektedir.

“Etkili ve çok etkili” gruplar bir arada ele alındığında; ilk sırayı, oynanılacak maçın öneminin abartılması (%86.5) almaktadır. Daha sonra yine sırasıyla, taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar (%84), doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar (%79.5), spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler (%76), taraftar yazarların (başkan, futbolcu, antrenör, vs.) eleştirileri (%64), tarafsız görünen yazarların taraflı davranarak seyirci aleyhinde kamuoyu oluşturmaları (%62.5), son olarak da medyadaki hakem otoritelerin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları (%54.5) gelmektedir.

Genel ortalamalarına bakıldığında ise ilk sırayı alan unsur, yine “çok etkili” düzeyi ile sırasıyla oynanılacak maçın öneminin abartılması ($\bar{x}=4,35$), taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar ($\bar{x}=4,31$), doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar ($\bar{x}=4,23$), almaktadır. “Etkili düzeyde” ise sırasıyla spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler ($\bar{x}=4,08$), tarafsız görünen yazarların taraflı davranarak seyirci aleyhinde kamuoyu oluşturmaları ($\bar{x}=3,81$), taraftar yazarların (başkan, futbolcu, antrenör, vs) eleştirileri ($\bar{x}=3,80$) ve son olarak da medyadaki hakem otoritelerin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları ($\bar{x}=3,62$) almaktadır.

Tablo 3.4. Spor Medyası ile Oynanılacak Maçın Öneminin Abartılması Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
χ^2	75,134	16	,000

Spor medyası ile oynanılacak maçın öneminin abartılması arasında, anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Emniyet mensuplarına göre, spor medyasında oynanılacak maçın öneminin abartılması, seyirci saldırganlığını etkilemektedir.

Tablo 3.5. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Seyircilerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	F	%	F	%	F	%	f	%	f	%	
Rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması	-	-	4	2	19	9.5	49	24.5	128	64	4,50
Seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları	4	2	5	2.5	20	10	40	20	131	65.5	4,44
Stat çevresinde taşkınlık yapması	2	1	2	1	27	13.5	67	33.5	102	51	4,32
Birbirlerinin antrenör, futbolcu ve yöneticilerine çirkin tezahürat ve saldırıları	-	-	4	2	40	20	70	35	86	43	4,19
Mağlup takım seyircisinin hakeme çirkin tezahürat ve/veya saldırıları	2	1	15	7.5	36	18	60	30	87	43.5	4,07
Taraftar olması yeterli	11	5.5	22	11	71	35.5	41	20.5	55	27.5	3,53

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.5’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından seyircilere ilişkin saldırganlığı tetikleyen faktörlerin başında “çok etkili” düzeyden bakıldığında; ilk sırayı, %65.5 ile seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları almaktadır. Bunu şu sıra takip etmektedir, %64 ile rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması, %51 ile stat çevresinde taşkınlık yapması, %43.5 ile mağlup takım seyircisinin hakeme çirkin tezahürat ve/veya saldırıları, %43 ile birbirlerinin antrenör, futbolcu ve yöneticilerine çirkin tezahürat ve saldırıları, %27.5 ile taraftar olması yeterli.

“Etkili” ve “çok etkili” gruplar bir arada ele alındığında; ilk sırayı, rakiplerin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması (%88.5) ikinci olarak, seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları (%85.5), üçüncü olarak stat çevresinde taşkınlık yapması (%84.5), dördüncü olarak, birbirlerinin antrenör, futbolcu ve yöneticilerine çirkin tezahürat ve saldırıları (%78), beşinci olarak mağlup takım seyircisinin hakeme çirkin tezahürat ve/veya saldırıları (%73.5), altıncı ve son olarak da taraftar olması yeterli (%48) almaktadır. Genel ortalamalarına bakıldığında ise sıralama şu şekildedir; “çok etkili” düzeyde; rakiplerin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması ($\bar{x}=4,50$), seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları ($\bar{x}=4,44$), stat çevresinde taşkınlık yapması ($\bar{x}=4,32$), etkili düzeyde ise, birbirlerinin antrenör, futbolcu ve yöneticilerine çirkin tezahürat ve saldırıları ($\bar{x}=4,19$), mağlup takım seyircisinin hakeme çirkin tezahürat ve/veya saldırıları ($\bar{x}=4,07$), ve son olarak da taraftar olması yeterli ($\bar{x}=3,53$) yer almaktadır.

Tablo 3.6. Seyirci ile Rakiplerinin Önceden Çatıştıkları Seyirci Grubu Olması Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
χ^2	52,127	12	,000

Seyirciler ile rakiplerinin, önceden çatıştıkları seyirci grubu olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Emniyet mensuplarına göre, seyirciler ile rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması, seyirci saldırganlığını etkilemektedir.

Tablo 3.7. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Hakemlerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri					Etki Düzeyi
	Çok Etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok Etkili (5)	

	f	%	F	%	F	%	F	%	F	%	\bar{X}
Aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları	1	.5	12	6	28	14	77	38.5	82	41	4,13
Futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı	3	1.5	11	5.5	39	19.5	59	29.5	88	44	4,09
Rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı	2	1	10	5	41	20.5	66	33	81	40.5	4,07
Genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları	1	.5	18	9	44	22	68	34	69	34.5	3,93

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.7’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından hakemlerin saldırganlığı etkileyen faktörlerinin başında “çok etkili” düzeyde bakıldığında; ilk sırada, futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı (%44) gelmektedir. Bunu aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları (%41), rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı (%40.5), genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları (%34.5) takip etmektedir.

“Etkili” ve “çok etkili” düzeyde ele alındığında ise ilk sırada, aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları (%79.5) gelmektedir. Bunu futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı ve rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı birlikte takip ederken (%73.5), genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları (%68.5) son sırada yer almaktadır.

Genel olarak bakıldığında ise ilk olarak “etkili” düzeyde karşımıza, aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları (\bar{x} =4,13) çıkmaktadır. Bunu yine “etkili” düzeyde futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı (\bar{x} =4,09), rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı (\bar{x} =4,07), genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları (\bar{x} =3,93) faktörleri takip etmektedir.

Tablo 3.8. Hakem ile Aynı Takımın Daha Önce Yönettiği Maçlarında Tarafli Davranmiş Kanısında Olmaları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
χ^2	35,124	16	,004

Hakem ile aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında tarafli davranmış kanısında olmaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Emniyet güçlerine göre aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında tarafli davranmış kanısında olmaları seyirci saldırganlığını etkilemektedir.

Tablo 3.9. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Kulüp Yöneticilerinin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%	
Saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb) davranışları	-	-	14	7	36	18	66	33	84	42	4,10
Rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik edici davranışları	1	.5	18	9	34	17	66	33	81	40.5	4,04
Spor mediasındaki tahrik edici yazı ve konuşmaları	2	1	14	7	46	23	70	35	68	34	3,94
Kulüp yönetiminde yetersiz kalmaları (kötü transfer, mali yetersizlik, vb)	7	3.5	21	10.5	59	29.5	72	36	41	20.5	3,59
Güvenlik güçlerinin seyirciye gereksiz zor kullanmalarına engel olamamaları	15	7.5	33	16.5	48	24	55	27.5	49	24.5	3,45

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.9’da, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından kulüp yöneticilerinin saldırganlığı etkileyen faktörlerinin başında “çok etkili” düzeyde bakıldığında; ilk sırada, saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışları (%42) gelmektedir. Bunu sırasıyla; Rakip seyircilere karşı kendi amigo

ve seyircilerini tahrik edici davranışları (%40.5), spor mediasındaki tahrik edici yazı ve konuşmaları (%34), güvenlik güçlerinin seyirciye gereksiz zor kullanmalarına engel olamamaları (%24.5), kulüp yönetiminde yetersiz kalmaları (kötü transfer, mali yetersizlik, vb.) (%20.5) takip etmektedir.

“Etkili” ve “çok etkili” gruplar birarada ele alındığında ise ilk sırada, yine saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışları (%75) yer almaktadır. İkinci olarak da rakip seyircilere karşı, kendi amigo ve seyircilerinin tahrik edici davranışları (%73.5) gelmektedir. Bunları sırasıyla; spor mediasındaki tahrik edici yazı ve konuşmaları (%69), kulüp yönetiminde yetersiz kalmaları (kötü transfer, mali yetersizlik, vb.) (%56.5), güvenlik güçlerinin seyirciye gereksiz zor kullanmalarına engel olamamaları (%52) takip etmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise ilk sırada, etkili düzeyde saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş vb.) davranışları ($\bar{x}=4,10$) gelmektedir. Bunu yine etkili düzeyde sırasıyla rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik edici davranışları ($\bar{x}=4,04$), spor mediasındaki tahrik edici yazı ve konuşmaları ($\bar{x}=3,93$), kulüp yönetiminde yetersiz kalmaları (kötü transfer, mali yetersizlik, vb.) ($\bar{x}=3,59$), güvenlik güçlerinin seyirciye gereksiz zor kullanmalarına engel olamamaları ($\bar{x}=3,45$) izlemektedir.

Tablo 3.10. Kulüp Yöneticileri ile Saldırgan Seyircileri Destekleyici (bilet, para, iş vb.) Davranışları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	p
X²	48,055	12	,000

Kulüp yöneticileri ile saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Emniyet mensuplarına göre kulüp yöneticilerinin saldırgan seyircileri desteklemesi seyirci saldırganlığını tetiklemektedir.

Tablo 3.11. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Futbolcuların Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	F	%	F	%	F	%	f	%	f	%	
Rakip seyirci ile olumsuz diyalogları	1	.5	11	5.5	36	18	72	36	80	40	4,09
Gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar	2	1	9	4.5	44	22	77	38.5	68	34	4,00
Saha içi agresif davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma	5	2.5	11	5.5	47	23,5	73	36.5	64	32	3,90
Rakiplerin yıldız futbolculara karşı sert oynamaları	4	2	16	8	58	29	77	38.5	45	22.5	3,71
Gereksiz kart görmeleri	7	3.5	23	11.5	44	22	72	36	54	27	3,71
Hakeme sürekli itirazları	3	1.5	20	10	54	27	73	36.5	50	25	3,73
Mağlubiyetin dış kaynaklı olduğunu söyleme (hakem, basın fedr.)	6	3	15	7.5	70	35	62	31	47	23.5	3,64
Kötü futbol oynayıp özel hayatlarına dikkat etmemeleri	13	6.5	26	13	49	24.5	60	30	52	26	3,56
Antrenörü ile tartışmaları	7	3.5	30	15	62	31	65	32.5	36	18	3,46
Daha önce rakip takımda oynamış olmaları	8	4	30	15	66	33	61	30	35	17.5	3,42
Rakip futbolcu olması yeterli	15	7.5	40	20	69	34.5	39	19.5	37	18.5	3,28

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.11’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından futbolcuların saldırganlığı tetikleyen faktörlerinin başında “çok etkili” düzeyden bakıldığında; ilk sırayı, rakip seyirci ile olumsuz diyalogları (%40), daha sonra sırasıyla; gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar (%34), saha içi agresif davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma (%32), gereksiz kart görmeleri (%27), kötü futbol oynayıp özel hayatlarına dikkat etmemeleri (%26), hakeme sürekli itirazları (%25), mağlubiyetin dış kaynaklı olduğunu söyleme (hakem, basın, federasyon) (%23.5),

rakiplerin yıldız futbolculara karşı sert oynamaları (%22.5), rakip futbolcu olması yeterli (%18.5), antrenörü ile tartışmaları (%18), daha önce rakip takımda oynamış olmaları (%17.5) yer almaktadır.

“Etkili” ve “çok etkili” gruplar bir arada ele alındığında ise ilk sırada, rakip seyirci ile olumsuz diyalogları (%76) yer almaktadır. Bunu sırasıyla gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar (%72.5), saha içi agresif davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma (%68.5), gereksiz kart görmeleri (%63), hakeme sürekli itirazları (%61.5), rakiplerin yıldız futbolculara karşı sert oynamaları (%61), kötü futbol oynayıp özel hayatlarına dikkat etmemeleri (%56), mağlubiyetin dış kaynaklı olduğunu söyleme (hakem, basın, federasyon) (%54.5), antrenörü ile tartışmaları (%50.5), daha önce rakip takımda oynamış olmaları (%47.5), rakip futbolcu olması yeterli (%39) takip etmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise sıralama, şu şekildedir: İlk sırayı alan unsur ise “etkili” düzeyde rakip seyirci ile olumsuz diyalogları ($\bar{x}=4,09$), gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar ($\bar{x}=4,00$), saha içi agresif davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma ($\bar{x}=3,90$), hakeme sürekli itirazları ($\bar{x}=3,73$), gereksiz kart görmeleri, rakiplerin yıldız futbolculara karşı sert oynamaları ($\bar{x}=3,71$), mağlubiyetin dış kaynaklı olduğunu söyleme (hakem, basın, federasyon), ($\bar{x}=3,64$), kötü futbol oynayıp özel hayatlarına dikkat etmemeleri ($\bar{x}=3,56$), antrenörü ile tartışmaları ($\bar{x}=3,46$), daha önce rakip takımda oynamış olmaları ($\bar{x}=3,42$), “orta düzeyde” ise, rakip futbolcu olması yeterli ($\bar{x}=3,28$) gelmektedir.

Tablo 3.12. Futbolcularla Rakip Seyirci ile Olumsuz Diyalogları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
X²	36,704	16	,002

Futbolcu ile rakip seyirci ile olumsuz diyaloglar arasında, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Antrenörlere göre, futbolcuların rakip seyirci ile olumsuz diyalogları, seyirci saldırganlığında etkili bir unsur olarak belirlenmiştir.

Tablo 3.13. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Antrenörlerin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%	
Gol sonrası tahrik edici davranışları	1	.5	13	6.5	37	18.5	80	40	69	34.5	4,01
Kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları	2	1	12	6	37	18.5	82	41	67	33.5	4,00
Rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışları	3	1.5	11	5.5	42	21	78	39	66	33	3,96
Saha kenarındaki agresif davranışları	2	1	15	7.5	47	23.5	86	43	50	25	3,83
Müsabaka esnasında hakeme itirazları	-	-	14	7	58	29	78	39	50	25	3,82
Spor medyasındaki tahrik edici konuşma ve yazıları	9	4.5	13	6.5	46	23	74	37	58	29	3,79
Rakip takım mağlup iken oyuncu değiştirip zamana oynaması	5	2.5	20	10	55	27.5	64	32	56	28	3,73
Daha önce rakip takımı çalıştırmış olması	9	4.5	30	15	66	33	55	27.5	40	20	3,43
Seyirciye göre yanlış kadro kurması	13	6.5	39	19.5	52	26	60	30	36	18	3,33
Rakip antrenör olması yeterli	14	7	47	23.5	67	33.5	41	20.5	31	15.5	3,14

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.13’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından antrenörlerin seyircilere ilişkin saldırganlığı tetikleyen faktörlerin başında “çok etkili” düzeyden bakıldığında; ilk sırayı, gol sonrası tahrik edici davranışları (%34.5) almaktadır. Daha sonra sırasıyla kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları (33.5), rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışları (%33), spor medyasındaki tahrik edici

konuşma ve yazıları (%29), rakip takım mağlup iken oyuncu değiştirip zamana oynaması (%28), müsabaka esnasında hakeme itirazları, saha kenarındaki agresif davranışları (%25), daha önce rakip takımı çalıştırmış olması (%20), seyirciye göre yanlış kadro kurması (%18), rakip antrenör olması yeterli (%15.5) gelmektedir.

“Etkili” ve “çok etkili” gruplar bir arada ele alındığında ise ilk sırada, kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları ve gol sonrası tahrik edici davranışları birlikte yer alırken (%74.5) bunu sırasıyla şu faktörler takip etmektedir; rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışlar (%72), saha kenarındaki agresif davranışları (%68), spor mediasındaki tahrik edici konuşma ve yazıları (%66), müsabaka esnasında hakeme itirazları (%64), rakip takım mağlup iken oyuncu değiştirip zamana oynaması (%60), seyirciye göre yanlış kadro kurması (%48), daha önce rakip takımı çalıştırmış olması (%47.5), rakip antrenör olması yeterli (%36) takip etmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise sıralama şu şekildedir: “Etkili” düzeyde; gol sonrası tahrik edici davranışları ($\bar{x}=4,01$), kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları ($\bar{x}=4,00$), rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışları ($\bar{x}=3,96$), saha kenarındaki agresif davranışları ($\bar{x}=3,83$), müsabaka esnasında hakeme itirazları ($\bar{x}=3,82$), spor mediasındaki tahrik edici konuşma ve yazıları ($\bar{x}=3,79$), rakip takım mağlup iken oyuncu değiştirip zamana oynaması ($\bar{x}=3,73$), daha önce rakip takımı çalıştırmış olması ($\bar{x}=3,43$), “orta düzeyde” ise seyirciye göre yanlış kadro kurması ($\bar{x}=3,33$) ile rakip antrenör olması yeterli ($\bar{x}=3,14$) gelmektedir.

Tablo 3.14. Antrenör ile Gol Sonrası Tahrik Edici Davranışları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
X²	50,635	16	,000

Antrenör ile gol sonrası tahrik edici davranışları arasında, anlamlı bir ilişki vardır. Emniyet mensuplarına göre, antrenörlerin gol sonrası tahrik edici davranışları, seyirci saldırganlığını arttırmaktadır.

Tablo 3.15. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Futbol Federasyonunun Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	f	%	F	%	F	%	f	%	f	%	
İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları	6	3	16	8	44	22	62	31	72	36	3,89
İsabetsiz hakem atamaları	8	4	22	11	37	18.5	78	39	55	27.5	3,75
Politik etki ya da baskılarla bazı takımların kollanması	10	5	17	8.5	50	25	59	29.5	64	32	3,75
Futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları	3	1.5	23	11.5	52	26	68	34	54	27	3,73
Haksız saha kapatma ve para cezası	4	2	24	12	54	27	64	32	54	27	3,70
Keyfi müsabaka ertelemeleri	11	5.5	29	14.5	40	20	72	36	48	24	3,58
Gözlemcilerin raporlarında taraflı davranmaları	19	9.5	32	16	58	29	48	24	43	21.5	3,32

* **Çok Etkisiz** (1.00-1.80), **Etkisiz** (1.81-2.60), **Orta** (2.61-3.40), **Etkili** (3.41-4.20), **Çok Etkili** (4.21-5.00)

Tablo 3.15’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından futbol federasyonunun saldırganlığı etkileyen faktörlerinin başında “çok etkili” düzeyde bakıldığında; ilk sırada, İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları (%36), bunu sırasıyla politik etki ya da baskılarla bazı takımların kollanması (%32), isabetsiz hakem atamaları (%27.5), haksız saha kapatma ve para cezası, futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları (%27), keyfi müsabaka ertelemeleri (%24), gözlemcilerin raporlarında taraflı davranmaları (%21.5) takip etmektedir.

“Etkili” ve “çok etkili” düzeyde ele alındığında ise ilk sırada, İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları (%67) gelmektedir. Bunu isabetsiz hakem atamaları (%66.5), politik etki ya da baskılarla bazı takımların kollanması (%61.5), futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları (%61), keyfi müsabaka ertelemeleri (%60), haksız saha kapatma ve para cezası (%59), gözlemcilerin raporlarında taraflı davranmaları (%45.5) faktörleri takip etmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise “etkili” düzeyde ilk sırada, İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları ($\bar{x}=3,89$) gelmektedir. Daha sonra ise isabetsiz hakem hataları, politik etki ya da baskılarla bazı takımların kollanması ($\bar{x}=3,75$), futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları ($\bar{x}=3,73$), haksız saha kapatma

ve para cezası ($\bar{x}=3,70$), keyfi müsabaka ertelemeleri ($\bar{x}=3,58$), “orta düzeyde” ise; gözlemcilerin raporlarında taraflı davranmaları ($\bar{x}=3,32$) gelmektedir.

Tablo 3.16. Futbol Federasyonu ile İstanbul Takımlarının (Üç Büyükler) Kollanmaları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
χ^2	21,290	16	,168

Futbol federasyonu ile İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları arasında, anlamlı bir ilişki yoktur. Emniyet mensuplarına göre, İstanbul takımlarının kollanmaları, seyircileri saldırgan davranışlara yöneltmemektedir.

Tablo 3.17. Emniyet Mensuplarına Göre Farklı Futbol Unsurlarından Güvenlik Güçlerinin Seyirci Saldırganlığına Etkisinin Frekans Dağılım Tablosu

Faktörler	Cevap Seçenekleri										Etki Düzeyi \bar{X}
	Çok Etkisiz (1)		Etkisiz (2)		Orta (3)		Etkili (4)		Çok Etkili (5)		
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	
Deplasman seyircilerine karşı sert tutumları	38	19	40	20	44	22	50	25	28	14	2,95
Rakip taraftar gibi davranmaları	40	20	46	23	36	18	45	22.5	33	16.5	2,92
Gerekmediği halde zor kullanmaları	43	21.5	33	16.5	53	26.5	38	19	33	16.5	2,92
Stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları	36	18	33	16.5	63	31.5	46	23	22	11	2,92
Ev sahibi seyircilere hoş görülme davranmaları	36	18	53	26.5	38	19	48	24	25	12.5	2,86
Seyircileri potansiyel suçlu olarak görmeleri	40	20	50	25	41	20.5	48	24	21	10.5	2,80

* Çok Etkisiz (1.00-1.80), Etkisiz (1.81-2.60), Orta (2.61-3.40), Etkili (3.41-4.20), Çok Etkili (4.21-5.00)

Tablo 3.17’de, emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından güvenlik güçlerinin saldırganlığı etkileyen faktörlerinin başında “çok etkili” düzeyde bakıldığında; ilk sırada, rakip taraftar gibi davranmaları ve gerekmediği halde zor kullanmaları (%16.5) birlikte yer alırken, bunu sırasıyla şu faktörler takip etmektedir: Deplasman seyircilerine karşı sert tutumları (%14), ev sahibi seyircilere hoşgörülü davranmaları (%12.5), stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları (%11), seyircileri potansiyel suçlu olarak görmeleri (%10.5).

“Etkili” ve “çok etkili” düzeyde ele alındığında ise deplasman seyircilerine karşı sert tutumları ve rakip taraftar gibi davranmaları (%39) ile birlikte, ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla; ev sahibi seyircilere hoşgörülü davranmaları (%36.5), gerekmediği halde zor kullanmaları (%35.5), seyircileri potansiyel suçlu olarak görmeleri (%34.5), stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları (%34) gelmektedir.

Genel olarak bakıldığında ise “orta” düzeyde ilk sırada, deplasman seyircilerine karşı sert tutumları ($\bar{x}=2,95$) yer almaktadır. Bunu yine orta düzeyde olan, gerekmediği halde zor kullanmaları, rakip taraftar gibi davranmaları ve stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları ($\bar{x}=2,92$), ev sahibi seyircilere hoşgörülü davranmaları ($\bar{x}=2,86$), seyircileri potansiyel suçlu olarak görmeleri ($\bar{x}=2,80$) faktörler takip etmektedir.

Tablo 3.18. Güvenlik Güçleri ile Deplasman Seyircilerine Karşı Sert Tutumları Arasındaki Ki-Kare İlişki Tablosu

	Değer	Sd	P
X²	44,681	16	,000

Güvenlik güçleri ile rakip taraftar gibi davranmaları aralarında bir ilişki vardır. Emniyet mensuplarına göre, rakip taraftar gibi davranmaları, seyircileri saldırgan davranışlara yöneltmektedir.

4. TARTIŞMA

Araştırma sonucunda, katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde; genellikle 24-28 yaş aralığında oldukları, büyük bir çoğunluğunun eğitim durumunun yüksek olduğu ve gelir seviyelerinin orta seviyede olduğu sonucuna varılmıştır (Tablo 3.1).

Emniyet mensuplarına göre saldırganlığı tetikleyen faktörlere baktığımızda; sırasıyla spor medyası, seyirci, hakem ve kulüp yöneticileri, öne çıkan faktörler olarak tespit edilmiştir (Tablo 3.2). Lügen (2009), Çelik (2007) ve Var'ın (2008) yaptığı benzer çalışmalar da bu sonucu destekleyici niteliktedir.

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından spor medyasına ilişkin saldırganlığı tetikleyen faktörler incelendiğinde; oynanılacak maçın öneminin abartılması, taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar, doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar ve spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler başlıca faktörler olarak ortaya çıkmıştır (Tablo 3.3). Bahadır (2006) ve Öztürk'ün (2003) yaptığı benzer çalışmalar, bu sonuç ile paralellik göstermektedir. Spor medyası ile oynanılacak maçın öneminin abartılması arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Emniyet mensuplarına göre, spor medyasında oynanılacak maçın öneminin abartılmasının seyirci saldırganlığını etkilediği görülmektedir (Tablo 3.4). Bütün bu faktörler incelendiğinde, gelişen teknolojinin sonucu olan internet, televizyon ve sosyal medyada, oynanacak müsabakadan önce yapılan tüm abartılı yorumlar ve açıklamalar müsabaka öncesi, anı ve sonrasında meydana gelen şiddet ve saldırganlığı artırdığı söylenilebilir.

Emniyet mensuplarına göre farklı futbol unsurlarından seyircilerin seyirci saldırganlığına etkisine baktığımızda; sırasıyla, rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması, seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları ve stat çevresinde taşkınlık yapması, başlıca öne çıkan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Tablo 3.5). Seyirciler ile rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması arasında, anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Emniyet mensuplarına göre, seyirciler ile rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olmasının seyirci saldırganlığını etkilediği görülmektedir (Tablo 3.6).

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından, hakemlerin saldırganlığı etkileyen faktörleri incelediğimizde; sırasıyla, aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları, futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı, rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı ve genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 3.7). Emniyet güçlerine göre, hakemlerin aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmalarının seyirci saldırganlığını etkilediği tespit edilmiştir. Yani hakem ile aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları arasında, anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 3.8).

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından, kulüp yöneticilerinin saldırganlığı etkileyen faktörler ise sırasıyla; saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışlar, rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik edici davranışlar ve spor medyasındaki tahrik edici yazı ve konuşmalar olarak görülmüştür (Tablo 3.9). Kulüp yöneticileri ile saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş, vb.) davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durum emniyet mensuplarına göre kulüp yöneticilerinin saldırgan seyircileri desteklemesi seyirci saldırganlığını tetiklediği sonucunu ortaya çıkarmıştır (Tablo 3.10). Bahadır'ın (2006) yaptığı benzer çalışmada, kulüp yöneticilerinin tavır ve davranışlarının taraftarların meydana getirdiği olayların çıkmasına neden olduğu sonucu bu çalışmamızla paralellik göstermiş olup destekleyici niteliktedir.

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından futbolcuların saldırganlığı tetikleyen faktörler incelendiğinde; ağırlıklı olarak rakip seyirci ile olumsuz diyalogları, gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar, saha içi agresif

davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma olarak görülmüştür (Tablo 3.11). Futbolcular ile rakip seyirci arasındaki olumsuz diyaloglar değişkeninde, anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Antrenörlere göre, futbolcuların rakip seyirci arasındaki olumsuz diyalogları, seyirci saldırganlığında etkili bir unsur olarak belirlenmiştir (Tablo 3.12). Arslan ve arkadaşlarının (2004) yapmış oldukları araştırmada da seyircilerin, tahrik eden futbolcuya karşı ismen kötü tezahüratına yol açmakta ve futbolcuların yaklaşık üçte ikisi bundan olumsuz etkilenmektedir sonucu da bu çalışmamızı destekleyici niteliktedir.

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından, antrenörlerin seyirci saldırganlığını tetikleyen faktörlere baktığımızda, sırasıyla göze çarpanlar; gol sonrası tahrik edici davranışları, kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları ve rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışları olarak tespit edilmiştir (Tablo 3.13).

Antrenör ile gol sonrası tahrik edici davranışları arasında, anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu durumdan emniyet mensuplarına göre, antrenörlerin gol sonrası tahrik edici davranışlarının seyirci saldırganlığını artırdığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır (Tablo 3.14).

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından, futbol federasyonunun saldırganlığını etkileyen faktörler incelendiğinde; İstanbul takımlarının (üç büyükler) kolları, isabetsiz hakem atamaları, politik etki ya da baskılarla bazı takımların kolları, futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları, haksız saha kapatma ve para cezası başlıca öne çıkan etkenlerdir (Tablo 3.15). Futbol federasyonu ile İstanbul takımlarının (üç büyükler) kolları arasında, anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu durumdan emniyet mensuplarına göre, İstanbul takımlarının kolları seyircileri saldırgan davranışlara yöneltmemektedir sonucuna varılmıştır (Tablo 3.16).

Emniyet mensuplarına ilişkin faktörler arasından, güvenlik güçlerinin saldırganlığı etkileyen faktörlere baktığımızda; başta deplasman seyircilerine karşı sert tutumları olmak üzere, rakip taraftar gibi davranmaları, gerekmediği halde zor kullanmaları, stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları sonucu ortaya çıkmıştır (Tablo 3.17). Güvenlik güçleri ile rakip taraftar gibi davranmaları

aralarında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Emniyet mensuplarına göre, rakip taraftar gibi davranmaları, seyircileri saldırgan davranışlara yöneltmektedir sonucuna varılmıştır (Tablo 3.18).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak; emniyet mensuplarına göre, futbolda şiddet ve saldırganlığı arttıran unsurlar; spor medyası, hakem, seyirci, antrenör, kulüp yöneticileri, futbolcular, futbol federasyonu, güvenlik güçleri vb. olarak ön plana çıkmaktadır. Medyada oynanacak müsabaka öncesi, anı ve sonrası yapılan olumsuz ve abartılı tüm yorumlar, hakemlerin müsabaka içerisindeki tutarsız davranışları ve kararları, seyircilerin futbolun bir oyundan ibaret olduğunu unutmaları, rakip futbolcu ve seyircilere karşı olumsuz davranışları, antrenörlerin bilhassa kendi seyircilerini tahrik edici hareketlerde bulunmaları, kulüp yöneticilerin yazılı ve görsel basında tansiyonu yükseltici açıklamaları, futbolcuların rakip seyirciyle olan tahrik edici diyalogları ve rakip futbolculara karşı agresif davranışları, futbol federasyonunun özellikle üç büyük takım lehinde kararlar alması, güvenlik güçlerinin ev sahibi takım taraftarı gibi davranmaları, gerekmediği halde zor kullanmaları gibi ortaya çıkan bütün bu faktörler her referans grubu içinde bazı eksikliklerin olduğunu ve futbolda şiddet ve saldırganlığı arttıran futbol unsurları olarak görülmektedir.

Futbolda şiddet ve saldırganlığı en aza indirmek için yukarıda belirttiğimiz tüm referans gruplarında ortaya çıkan olumsuz sonuçların giderilebilmesi için bazı önerilere yer verecek olursak;

1.Medyanın, tansiyonu yüksek maçlar öncesindeki programlarının jeneriklerinde, şiddet içeren görüntülere yer verilmemelidir. Bu programlardaki yorumcularının açıklamaları, tansiyonu yükseltecek şekilde olmamalıdır.

2.Stadyumlardaki taraftar kitlelerinin çeşitliliği artırılmalı, özellikle bayan ve çocuk taraftarların maçlara gelmeleri teşvik edilmelidir.

3.Seyircilerin kışkırtıcı davranışlarının ve çirkin tezahüratlarının engellenmesi için kulüplerin, federasyonun ve devletin koordineli olarak önlemler almaları gerekmektedir.

4.Futbolun merkezinde yer alan futbolcuların, antrenörlerin ve hakemlerin görevleri dışındaki seyirciyi tahrik edici hareketlerin önüne geçilmesi için eğitilmeleri gerekmektedir.

5.Güvenlik güçlerinin müsabaka öncesi, sırası ve sonrasında yeterli güvenlik önlemleri almaları, gerekmediği hallerde zor kullanmamaları ve seyirciyi saldırgan davranışlara yöneltmemeleri gerekmektedir.

6.Futbol Federasyonu'nun tüm takımlara eşit mesafede yaklaşması gerektiği ve özellikle üç büyük İstanbul takımını koruyacak kararlar almasından kaçınılmalıdır.

7.Futbol seyircilerinin stadyumlara sadece kendi takımlarını desteklemek, futbolun güzelliklerinin içerisinde olmak, kaybetmenin de kazanmak kadar futbola ait olduğunu kabullenmeleri gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Acet M. Futbol Seyircisini Fanatik ve Saldırgan Olmaya Yönelten Sosyal Faktörler. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2001, 25-30.

Acet M. *Sporda Saldırganlık ve Şiddet*, İstanbul, Morpa Kültür Yayınları Ltd. Şti., 2005:40-44.

Ankay A. Ruh Sağlığı ve Davranış Bozuklukları, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002:56-200.

Antrenör.<http://tr.wikipedia.org/wiki/Antren%C3%B6r> (07.06.2012)

Antrenör nasıl olmalıdır?, <http://www.basketbolbilgi.com/basketbol-egitim/iyi-bir-antrenor-nasil-olmalidir>, (25.05.2012)

Arslan C, Ramazanoğlu F, Yıldırım E ve Karahüseyinoğlu MF. Amatör ve Profesyonel Futbolcuların Seyircilerden Etkilenme Faktörlerinin Araştırılması, 10.ICHPER-SD Avrupa Kongresi ve 8.SBD Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 17-21 Kasım 2004, *Kongre Bildiri Özetleri Kitabı*:156.

Ayan D. Aşırı Taraftarlık Etik Bir Sorun mudur? *Düşünen Siyaset* (Futbol Özel Sayısı), 1(2), 1999, 59-67.

Bahadır Z. Futbol Seyircisinin Sosyo-Ekonomik-Kültürel Yapısının Şiddet Eylemine Etkisi (Konyaspor Örneği). Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 2006, 25-40.

Balcıoğlu İ. Şiddet ve Toplum, İstanbul, Bilge Yayınları, 2001:200.

Baltaş Z. Televizyonda Şiddet ve Çözüm Önerileri, Reklam Verenler Derneği, 1997, 300-440.

Baumann S. *Uygulamalı Spor Psikolojisi*. Çeviri: İkizler HC., Özcan AO. İstanbul, Alfa Basımevi, 1998:20-35.

Baylan V. Lig Biterken, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 2001, 7(1), 31-36.

Bozdemir M. Futbol Fanatizminin Sosyolojik Açından Tahlili. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1998, 15-40.

Can C. ve Can H. Futboldan Başka Bir Şey, Fanatik Gazetesi, 2004, 7.

Cengiz R. Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Türleri ve Şiddet Olaylarına Bakış Açıları. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2004, 20-40.

Cerrah İ, Sevindik M. ve Kavruk M. Güvenlik Güçleri İçin Yakın Savunma Teknikleri, Ankara, Başkent Klîşe ve Matbaacılık, 1998:80.

Çakmak NM. Türk Futbol Federasyonu'nun Hukuki Statüsü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 1999, 60-65.

Çelik O. Türkiye'de Futbol Şiddeti ve Holiganizme Polisin Bakış Açısı. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi Ana Bilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Ankara, 2007, 3.

Çimen Ü. Türk Futbol Seyircilerinde Saldırganlık ve Nedenleri. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 1998, 35-39.

Çobanoğlu MG. Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi 1993, 150-200.

Demirci N. Spor Yönetimi ve Organizasyonu, Ankara, THK Basımevi, 1991, 85-100.

Doğan B. ve Moralı S. Futbolda Seyirci Taşkınlıkları ve Bunun Altında Yatan Psiko-Sosyal Nedenler, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1996, 2(4), 19-24.

Erdem T. Hırs, Rekabet ve Şiddet Radikal Gazetesi Cumartesi Eki, 2000, 9.

Ergil D. Türkiye'de Terör ve Şiddet, Ankara, Turhan Kitabevi, 1980, 80-95.

Freedman JL, Sears DO and Carlsmith JM. *Social Psychology*. Englewood Cliffs, New Jersey: PrenticeHall, Inc. Çeviri: Dönmez A. *Sosyal Psikoloji*, İstanbul, Ara Yayınları, 1974: 1250-1300.

Freedman JL, Sears DO and Carlsmith JM. *Sosyal Psikoloji*. Çeviri: Dönmez A. Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 1993: 1300-1400.

Fromm E. Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. Çeviri: Salman Y., İçten N. İstanbul, Yayel Yayınevi, 1994: 200-245.

Fromm E. Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. Çeviri: Budak S., İstanbul, Öteki Yayınevi, 1999: 145-149.

Galeano E. Gölgede ve Güneşte Futbol, Çeviri: Önalp E., Kutlu MN. İstanbul, Can Yayınları, 1997: 210-215.

Geleri A. Önleyici Polislik, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2003, 76.

Genç D.A. Spor Hukuku (1. Baskı), Ankara, Alfa Yayınları, , 1998, 180-184.

Göksu T. Toplumsal Psikoloji, Toplumsal Olaylar ve Müdahale Esasları, Ankara, Özen Yayıncılık, 2000, 80-90.

Gültekin H. Türk Futbolunda Şiddetin Önlenmesine Yönelik Emniyet Uygulamalarının Yasalar Çerçevesinde İncelenmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 2008, 25-29.

Gümüş S. Şiddet Nerede Başlıyor?, Gazete Pazar, (21 Şubat 1997), 6.

Hannah A. Şiddet Üzerine, Çeviri: Peker B. İstanbul, İletişim Yayınları, 1997: 71.

İkizler C. ve Karagözoğlu C. Sporda Başarının Psikolojisi (3. Baskı), İstanbul, Alfa Basımevi, 1997, 60-63.

İkizler HC. Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Basımevi, İstanbul, 1993, 45-50.

İsen G. ve Batmaz V. Ben ve Toplum Sosyal Psikolojisi, İstanbul, Om Psikoloji Yayınları, 2002, 80.

İyi bir antrenör nasıl olmalıdır? <http://www.meydan.com.tr/makale/turgay-turkozan/iyi-bir-antrenor-nasil-olmalidir/30.html> (01.06.2012)

Karagözoğlu C. Sporda Psikolojik Destek, İstanbul, Morpa Yayınları, 2005, 70.

Karagözoğlu C. ve Ay MS. Futbol Seyircisinde Saldırganlık Eğitimi, Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu, İstanbul Örneği, 1997, 165-172.

Kaynak İ. Spor Müsabakalarında Görev Yapan Polislerin Tutumu ve Davranışlarının Araştırılması. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2002, 40-44.

Kazancıoğlu M. UEFA Müsabaka Talimatlarından Günümüz Seyircisine, TFF Futbol, 2004, 16-17.

Kılıçgil E. Popüler Kültür ve Futbolda Şiddet, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 2003, 323.

Kılıç E. Kirli Kramponlar (1. Baskı), İstanbul, Emre Matbaacılık, 2003, 25-40.

Kılıçgil E. Kırmızı Kart Örneklerle Türk Spor Kültürüne Sosyolojik Bakış, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 2001, 65-70.

- Kırıkkanat M. Futbol Sahası İçgüdülerin Mağmasıdır, *Papirüs Dergisi*, 1998, 16-18.
- Kıvanç Ü. Kesin ofsayt, Televizyon Futbolu ve Futbol Medyası (1. Baskı), İstanbul, İletişim Yayınları, 200-209.
- Koç Ş. Spor Psikolojisine Giriş, İzmir, Saray Yayıncılık, 1994, 50-65.
- Konter E. Bir Lider Olarak Antrenör, İstanbul, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1994, 47-53.
- Konter E. Spor Psikolojisi ve Futbol, İzmir, Saray Kitapevi, 1996, 27-29.
- Kozanoğlu C. Bu Maçı Alıcaz!, İstanbul, Kıyı Yayınları, 1990, 107-118.
- Köknel Ö. Bireysel ve Toplumsal Şiddet, İstanbul, Altın Kitaplar, 1996, 38-43.
- Kurtuluş A. Pazar Akşamı Futbolcuları, Takımdan Ayrı Düz Koşu, 2. Baskı, Derleyen: Bora T. İstanbul, İletişim Yayınları, 2001: 53-61.
- Kuru E. Sporda Psikoloji, Ankara, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi, 1996, 208-222.
- Moralı S. Ve Acar MF. Futbolda Şiddetin Toplum Bilimsel Boyutları, *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 1998, 22-26.
- Morgan CT. Psikolojiye Giriş, Çeviri: Arıcı H. ve arkadaşları, Ankara, Hacettepe Psikoloji Bölümü Yayınları, 1980: 207-214.
- Morris C. Understanding Psychology, Çeviri: Ayışık HB., Sayıl M. *Psikolojiyi Anlamak*, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları No:23, 2002: 88-94.
- Oskay Ü. İletişimin A B C'si, İstanbul, Der Yayınları, 2001, 85-89.
- Öncü E. Türkiye Profesyonel Futbol 1.Süper Ligi 2001-2002 Futbol Sezonu'nda Müsabaka Ortamında Sergilenen Davranışların Hangi Faktörlere Bağlı Olarak Değiştiğinin Tespit Edilmesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Trabzon: Karadeniz teknik Üniversitesi, 2002, 47-56.
- Öngel HB ve Günay M. Sporda Şiddet ve Saldırganlık Eğilimlerine Psiko-Sosyal Yaklaşımlar, *Türkiye Sosyal Araştırma Dergisi*, 2(2), 1988, 89-117.
- Özbaydar S. İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi, İstanbul, Altın Yayınları, 1993, 17-24.

Özdemir B. Polis Taktikleri, Ankara, SFN Televizyon Tanıtım Tasarım Yay. Ltd. Şti., 2001, 18-24.

Özmaden M. Seyircilere Göre Futbolda Saldırganlığı Teşvik Eden Faktörler Üzerine Bir Araştırma. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doktora tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi 2004, 42-71.

Öztürk F. Toplumsal Boyutlarıyla Spor, Ankara, Bağırhan Yayınevi, 1998, 247-251.

Öztürk MO. Psikanaliz ve Psikoterapi (3. Baskı), Ankara, Bilimsel Tıp Yayınevi, 1998, 74-83.

Öztürk SB. Spor, Taraftar Saldırganlığı ve Güvenlik Önlemleri. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 2003, 24-42.

Pehlivan Ö. Ankara Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 2003, 14-19.

Peker E. Futbolda Şiddetin İçsel Bir Olgu Haline Gelmesinde Yazılı Basının Rolü. Sağlık Bilimler Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, 2007, 42-48.

Peter G. ve Beyler E. Saldırganlık (Çev. Z.Kılıç), *Spor Ekin Dergisi*, 1, 1997, 36-37.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Kanun No: 2559. T.C. Resmi Gazete, sayı: 2751. Temmuz 1934.

Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No:5681, Kabul Tarihi: 02.06.2007. T.C. Resmi Gazete, sayı: 26552, 14 Haziran 2007.

Polis Çevik Kuvvet Yönetmeliği. T.C. Resmi Gazete, sayı: 17914, 30 Aralık 1982.

Pulur A. Sporda Şiddet ve Saldırganlık, *Türkiye Üniversite Sporları Dergisi*, 2001, 18-19.

Saçaklı M. Psikolojik ve Sosyolojik Açından Sporda Şiddet, *Olimpik Akademi Dergisi*, TMOK Yayınları, 1994, 1-2, 22-30.

Spor Hukuku. <http://www.sporhukuku.org.tr>, (25.06.2012).

Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun, Kanun No: 6222, Kabul Tarihi: 31.03.2011.

Süer H. Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışı Gösteren Antisosyal Kişilik Bozukluğu Olgularının, Kişilik Özellikleri ve Geçmiş Yaşam Deneyimleri Açısından Karşılaştırılması. Adli Tıp Enstitüsü. Yüksek lisans tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 1998, 24-41.

Şahin M, Şahin HÜ. Spor Ahlakının Sorunları, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Ankara, 2003,413-420.

Şahin M. Sporda Şiddet ve Saldırganlık, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 87-96.

Şiddetin tanımı. <http://dosyalar.hurriyet.com.tr/aileici/aileicisiddet.asp>. (22.05.2012)

Tiryaki Ş. Spor Psikolojisi, Kavramlar ve Uygulama, Mersin, Eylül Kitap Yayınevi, 2000, 40-41.

Tuncel M. Şiddeti Etkileyen Sosyal ve Psikolojik Faktörler, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 2003, 47-53.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982, Madde 58, 59.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü (TDK), Ankara, 1998.

Türkiye Futbol Federasyonu (2004), 2004-2005 Türkiye Profesyonel Lig ve Kupa Müsabakaları Statüsü, T.C. Resmi Gazete, sayı: 25538.

Türkiye Futbol Federasyonu, <http://www.tff.org/default.aspx?pageID=297>, (18.05.2012).

Türkoğlu N. *Marmara İletişim Dergisi*, İstanbul, 1993, 250-251.

Usal A, Aslan Z. Davranış Bilimleri (Sosyal Psikoloji), İzmir, Barış Yayınları, 1995, 241-245.

Üçışık F. Sporda Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul, Özener Matbaacılık, 1995, 45-51.

Var L. Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi (Kırşehir İli Örneği). Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, 2008, 24-34.

Yetim A. Spor Yönetiminde Liderlik, *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1996, 58-91.

Yetim, A. Sosyoloji ve Spor, Trabzon, Topkar Matbaacılık, 2000, 47-54.

Yıldırım HL. Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Olaylarına Bakış Açıları. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 2003, 25-48.

Yılmaz H. Spor Güvenliği, TFF Futbol, 2004, 46-47.

Yiğit G. Polis Meslek Yüksek Okullarında Okuyan Öğrencilerden Daha Önce Spor Yapmış Olanlarla Yapmamış Olanların Psikolojik İhtiyaçlarının Karşılaştırılması. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek lisans tezi, Niğde: Niğde Üniversitesi, 2002, 9.

Yüksel M. Emniyete Düşen Görevler, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara, Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi, 2003, 377.

EKLER

EK-1

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Gökhan DEMİREL
Doğum tarihi	: 22.08.1987
Doğum yeri	: Bursa
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
Adres	: Çarşı Polis Merkezi Amirliği 16600 BURSA
Tel	: 0554 448 47 47
E-mail	: g_ironhand2408@hotmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Mustafa Kemal Paşa Lisesi (2001-2005)
Lisans	: Balıkesir Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (2005-2009)
Yüksek lisans	: Balıkesir Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (2009-...)

ANKET

Değerli Emniyet mensupları,

Elinizdeki bu anket ile müsabaka öncesi, esnası ve sonrası seyircilerin, sözlü ve fiziksel saldırganlığa yönelmesine sebep olabilecek faktörlerin neler olduğu araştırılacaktır. Ankette ifade edilen **SÖZLÜ SALDIRGANLIK KAVRAMI; küfür, tezahürat, değiştirilmiş çirkin ve olumsuz şarkı sözleri olabileceği gibi, FİZİKSEL SALDIRGANLIK KAVRAMI; araçlı ya da araçsız karşısındaki kişi ve kişilere zarar vermek amaçlı yapılan hareketleri içermektedir.** Sizlerin ankete vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacaktır. İsim belirtmeyiniz. Vereceğiniz ciddi ve samimi cevaplar için teşekkür ederim.

GÖKHAN DEMİREL
Balıkesir Üniversitesi
Sağlık Bilimler Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı

1. Yaşınız:

18- 23 24-28 29-33 34-38 39-45

2. Öğrenim Durumunuz?

Lise ve Dengi Üniversite-Yüksekokul Lisansüstü

3. Kendinizi hangi gelir düzeyinde görüyorsunuz?

Alt Orta Üst seviye

4. Müsabaka esnası yada sonrası fiziksel saldırıya uğradınız mı?

Hayır Evet **ise, kaç kez;** 1 kez 2-4 kez 4-6 kez 7den fazla

5. Statlardaki tel örgüler;

- Saldırganlığı arttırmaktadır
- Saldırganlığı azaltmaktadır
- saldırganlıkta etkili değildir.

6. Statlardaki tel örgüler

- Kaldırılmalıdır Kaldırılmamalıdır

AÇIKLAMA

7. Sorudan itibaren tüm sorulara ait alt maddeleri etki düzeyine göre 1 ile 5 arasında derecelendiriniz.

1: Çok etkisiz, 2; Etkisiz, 3;Orta, 4;Etkili, 5;Çok etkili

Lütfen kutucukların içini X şeklinde işaretleyiniz

7. Aşağıdaki **Referans Gruplarının** seyirci saldırganlığı üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz.

Faktörler	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Spor medyası	()	()	()	()	()
Seyirci	()	()	()	()	()
Antrenör	()	()	()	()	()
Futbolcu	()	()	()	()	()
Kulüp Yöneticileri	()	()	()	()	()
Güvenlik güçleri	()	()	()	()	()
Hakem	()	()	()	()	()
Futbol Federasyonu	()	()	()	()	()

8. **Spor medyasına** ilişkin aşağıdaki davranışların **seyirci saldırganlığı** üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz.

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Oynanılacak maçın öneminin abartılması	()	()	()	()	()
Spor programlarının jeneriklerindeki şiddet içeren görüntüler	()	()	()	()	()
Taraftarı olduğu takım ve futbolcular hakkında kışkırtıcı açıklama ve yazılar	()	()	()	()	()
Doğrudan seyircileri hedef alan kışkırtıcı açıklama ve yazılar	()	()	()	()	()
Taraftar yazarların (başkan, futbolcu, antrenör vs.) eleştirileri	()	()	()	()	()
Tarafsız görünen yazarların taraflı davranarak seyirci aleyhinde kamuoyu oluşturmaları	()	()	()	()	()
Medyadaki hakem otoritelerin müsabaka pozisyonlarını farklı yorumlamaları	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

9. *Seyircilere* ilişkin aşağıdaki davranışların *seyirci saldırganlığı* üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Seyircilerin birbirlerine çirkin tezahürat ve saldırıları	()	()	()	()	()
Rakiplerinin önceden çatıştıkları seyirci grubu olması	()	()	()	()	()
Birbirlerinin antrenör, futbolcu ve yöneticilerine çirkin tezahürat ve saldırıları	()	()	()	()	()
Mağlup takım seyircisinin hakeme çirkin tezahürat ve/veya saldırıları	()	()	()	()	()
Stat çevresinde taşkınlık yapması	()	()	()	()	()
Taraftar olması yeterli	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

10. Antrenöre ilişkin aşağıdaki davranışların *seyirci saldırganlığı* üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkil i (4)	Çok etkili (5)
Spor mediasındaki tahrik edici konuşma ve yazıları	()	()	()	()	()
Müsabaka esnasında hakeme itirazları	()	()	()	()	()
Gol sonrası tahrik edici davranışları	()	()	()	()	()
Kendi seyircisine karşı kışkırtıcı davranışları	()	()	()	()	()
Saha kenarındaki agresif davranışları	()	()	()	()	()
Rakip takım mağlup iken oyuncu değiştirip zamana oynaması	()	()	()	()	()
Daha önce rakip takımı çalıştırmış olması	()	()	()	()	()
Rakip antrenör olması yeterli	()	()	()	()	()
Rakip futbolculara karşı tahrik edici davranışları	()	()	()	()	()
Seyirciye göre yanlış kadro kurması	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

11. Futbolculara ilişkin aşağıdaki davranışların *seyirci saldırganlığı* üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Kötü futbol oynayıp özel hayatlarına dikkat etmemeleri	()	()	()	()	()
Hakeme sürekli itirazları	()	()	()	()	()
Rakip seyirci ile olumsuz diyalogları	()	()	()	()	()
Antrenörü ile tartışmaları	()	()	()	()	()
Gereksiz kart görmeleri	()	()	()	()	()
Saha içi agresif davranışları ve rakip futbolcular ile tartışma	()	()	()	()	()
Mağlubiyetin dış kaynaklı olduğunu söyleme (hakem, basın fedr.)	()	()	()	()	()
Gol sonrası ve maç içi seyirciyi tahrik edici davranışlar	()	()	()	()	()
Rakiplerin yıldız futbolculara karşı sert oynamaları	()	()	()	()	()
Daha önce rakip takımda oynamış olmaları	()	()	()	()	()
Rakip futbolcu olması yeterli	()	()	()	()	()

VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

12. Kulüp yöneticilerine ilişkin aşağıdaki davranışların seyirci saldırganlığı üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Spor mediasındaki tahrik edici yazı ve konuşmaları	()	()	()	()	()
Saldırgan seyircileri destekleyici (bilet, para, iş vb.) davranışları	()	()	()	()	()
Rakip seyircilere karşı kendi amigo ve seyircilerini tahrik edici davranışları	()	()	()	()	()
Güvenlik güçlerinin seyirciye gereksiz zor kullanmalarına engel olamamaları	()	()	()	()	()
Kulüp yönetiminde yetersiz kalmaları (kötü transfer, mali yetersizlik vb.)	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

13. Güvenlik güçlerine ilişkin aşağıdaki davranışların seyirci saldırganlığı üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Stat çevresi, girişi ve içerisinde yetersiz önlem almaları	()	()	()	()	()
Ev sahibi seyircilere hoş görülü davranmaları	()	()	()	()	()
Deplasman seyircilerine karşı sert tutumları	()	()	()	()	()
Seyircileri potansiyel suçlu olarak görmeleri	()	()	()	()	()
Gerekmediği halde zor kullanmaları	()	()	()	()	()
Rakip taraftar gibi davranmaları	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

14. Hakemlere ilişkin aşağıdaki davranışların **seyirci saldırganlığı** üzerinde ne

kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Futbolculara haksız kart ve aleyhte karar vermeleri kanısı	()	()	()	()	()
Aynı takımın daha önce yönettiği maçlarında taraflı davranmış kanısında olmaları	()	()	()	()	()
Rakip futbolcuları korur davranışlar içinde olmaları kanısı	()	()	()	()	()
Genel kanı olarak yetersiz yönetim gösteren hakem olmaları	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

15. Futbol Federasyonuna ilişkin aşağıdaki davranışların **seyirci saldırganlığı**

üzerinde ne kadar etkili olduğunu belirtiniz

Davranışlar	Çok etkisiz (1)	Etkisiz (2)	Orta (3)	Etkili (4)	Çok etkili (5)
Gözlemcilerin raporlarında taraflı davranmaları	()	()	()	()	()
Haksız saha kapatma ve para cezası	()	()	()	()	()
Futbolcu cezalarında adaletsiz davranmaları	()	()	()	()	()
Keyfi müsabaka ertelemeleri	()	()	()	()	()
İsabetsiz hakem atamaları	()	()	()	()	()
İstanbul takımlarının (üç büyükler) kollanmaları	()	()	()	()	()
Politik etki yada baskılarla bazı takımların kollanması	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()
VARSA belirtiniz.....	()	()	()	()	()

16. Sizde özel güvenlik ekipleri seyirci saldırganlığının azalmasında etkili olabilecek mi?

() Evet

() Hayır

17. Sizce özel güvenlik ekipleri rakip takıma ve seyircilerine adaletli davranıyorlar mı ?

Evet Hayır

18. Sporda Şiddet ve Saldırganlığı önleyici kanunumuz sizce yeterli mi?

Evet Hayır

19. Sizce özel güvenlik ekipleri ve emniyet mensupları seyirci saldırganlığını azaltmada birbirlerine yardımcı oluyor mu?

Evet Hayır

TEŞEKKÜR EDERİM.